

Nuenen Berg 62 Boerderij (1936)

Bouwhistorisch verkenning

BAAC Rapport B-23.0744 (DEFINITIEF)

Auteur:
Drs. ing. A.G. Oldenmenger

ISSN: 1873-9350

Redactie: ir. R.W.J.M. Gruben
Veldwerk: drs. ing. A.G. Oldenmenger
Teksten: drs. ing. A.G. Oldenmenger
Waardering: ir. R.J.W.M. Gruben
drs. ing. A.G. Oldenmenger
drs. L. van Hemert
S. Veldhuis

DATUM VELDWERK 11 september 2023
DATUM CONCEPT 29 september 2023
DATUM DEFINITIEF 10 oktober 2023 (Redactionele op- en aanmerkingen verwerkt van zowel BAAC-redacteur als vertegenwoordiger van de eigenaar van het pand. Informatie vlieringzolder in addendum toegevoegd na aanlevering foto's door vertegenwoordiger eigenaar. Op verzoek is de term zolderverdieping gewijzigd in verdieping.)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en/of BAAC.

BAAC

Bureau voor archeologie en bouwhistorie
Graaf van Solmsweg 103, 5222 BS 's-Hertogenbosch.
Tel.: (073) 61 36 219 E-mail: denbosch@baac.nl

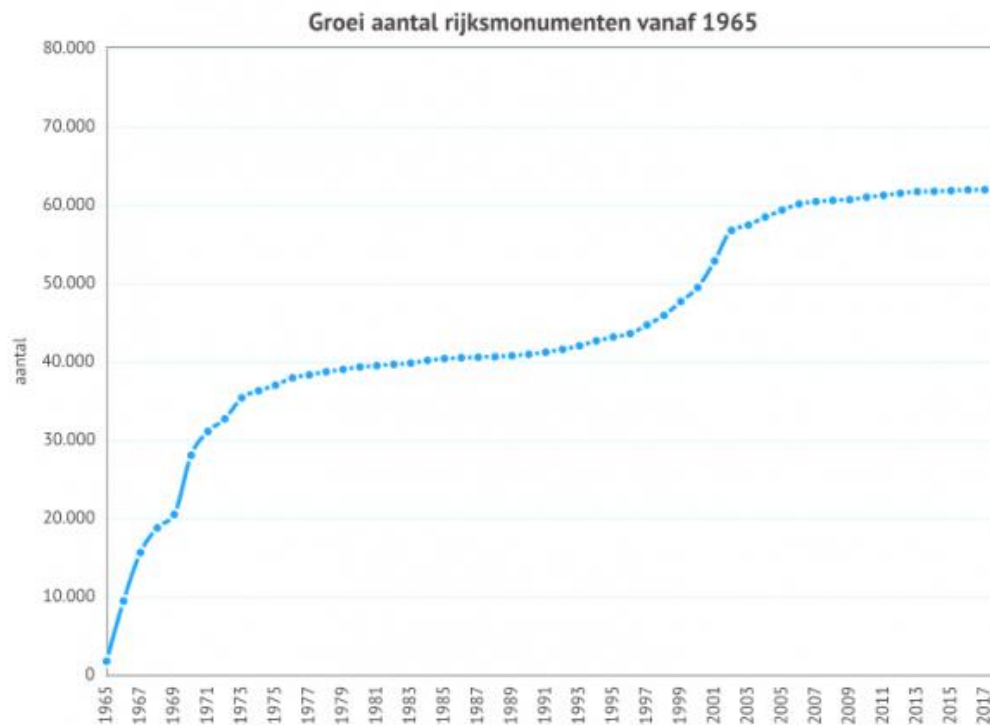
1

Inleiding

1.1 Het belang van monumenten

Sleutelbegrip in iedere bouwhistorische verkenning, is het begrip monumentwaarde. In deze eerste paragraaf zal dit begrip worden verklaard en de betekenis ervan worden uitgelegd.

Het woord *Monument* is afgeleid van het Latijnse woord *Monumentum*, waarmee datgene wordt bedoeld, dat doet herinneren.¹ In de oudheid gaat het dan hoofdzakelijk om objecten die opzettelijk gemaakt werden om iemand of een gebeurtenis in herinnering te brengen; een grafmonument of een overwinningsmonument. In de Nederlandse taal wordt het woord monument in ieder geval in de zestiende eeuw al gebruikt. Het is in die tijd een aanduiding van schriftelijke getuigenissen en documenten, opgeschreven herinneringen.² In latere eeuwen raakt de term in zwang voor sinds lange tijd bestaande bouwwerken, gebouwen die herinneren aan de samenleving van weleer. Het zijn gebouwen met een belangrijke historische functie of die exemplarisch zijn voor een indrukwekkend architectonisch tijdsbeeld. Gaandeweg de negentiende eeuw ontstaat daarbij de woordafleiding monumentaal, die aanvankelijk niet zozeer betrekking heeft op de herinnering, als wel op de omvang van nieuw te realiseren gebouwen en bouwdelen. De reden daarvan is vermoedelijk dat monumenten in vroegere tijd vrijwel per definitie groots en indrukwekkend waren. Later neemt de huidige definitie de overhand.

Bron: RCE - Monumentenregister

¹ <http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/monument>.

² M. Philippa e.a., *Etymologisch Woordenboek van het Nederlands*, 4 delen, Amsterdam 2003-2009.

Een monument is in de monumentenwet van 1961 gedefinieerd als een ten minste 50 jaar oud werk, dat van algemeen belang is vanwege de schoonheid, de betekenis voor de wetenschap of de volkskundige waarde. De term schoonheid is daarbij een opvallend, subjectief criterium, dat niet los kan worden gezien van de algemeen geaccepteerde architectonische traditie (in publicaties) en de hedendaagse tijdsgeest. Dat laatste besef, zorgde er in 1988 bij de vernieuwing van de monumentenwet, mede voor dat de voorwaarde van een halve eeuw ouderdom, werd geschrapt. In de Erfgoedwet van 2016 wordt een monument gedefinieerd als een onroerende zaak die deel uitmaakt van cultureel erfgoed.³ De aanwijzing van monumenten is decennialang primair de taak van het rijk geweest. Sinds de decentralisatie van de monumentenzorg in 1988, is die verantwoordelijkheid geleidelijk aan steeds meer bij lokale overheden (gemeenten) komen te liggen. Sommige gemeenten maakten hier gretig gebruik van, andere gemeente zien de noodzaak van het aanwijzen van gemeentelijke monumenten tot de dag van vandaag niet in. De aanwijzingsprocedure is in de loop der tijd weinig veranderd. Doorgaans gaat er aan de aanwijzing een inventarisatie- en selectieprocedure vooraf. Slechts zelden wordt er diepgaand onderzoek verricht ten behoeve van de toekenning van de beschermde status.

Het woord *Waarde* wordt in het kader van bouwhistorisch onderzoek gelijkgesteld aan *belang of betekenis*, waarbij onderscheid zou kunnen worden gemaakt tussen de betekenis voor de mens nu en de betekenis in vroegere tijd. Een waarde is iets waar een persoon of een (deel van een) samenleving betekenis uit put, omwille van een gezamenlijke of individuele identiteit. *Belang* zou etymologisch zijn voortgekomen uit een inspanning, een gevoel of verlangen om iets te (be)reiken. Uiteraard kennen we het woord waarde ook in economische zin, waarin het in schrift is terug te voeren tot in de tiende eeuw. In een traject van planvorming en plantoetsing is die ogenschijnlijk dubbele betekenis niet altijd even handig, omdat financiële investeringen moeten renderen, en waarde vooral wordt geassocieerd met het maken van winst. Men moet daarbij echter niet vergeten dat de geldelijke waarde in behoorlijke mate wordt bepaald door hoezeer een persoon iets wil hebben (hoeveel betekenis het voor die persoon heeft, zijn of haar identiteit aanspreekt, is er mede bepalend voor hoeveel die persoon bereid is te betalen).

Monumentwaarde staat gelijk aan de betekenis van historische zaken voor het collectieve geheugen, de herinnering aan de samenleving/maatschappij in een specifieke tijd.

1.2 Het doel van een bouwhistorische verkenning

Het toekennen van de juridische status van monument door de minister (rijksmonument) of door het college van burgemeester en wethouders (gemeentelijk monument), heeft als consequentie dat bij verbouwingen getoetst moet worden of de geplande ingrepen niet te veel ten koste gaan van de monumentale waarde van het gebouw. Doorgaans geschiedt de toekenning van de monumentstatus op grond van een redengevende omschrijving, een document van één of twee pagina's waarin in meer algemene bewoordingen wordt aangegeven waarom een gebouw de status van monument krijgt toebedeeld. De redengevende omschrijving is vrijwel nooit uitgebreid genoeg om een verbouwplan te kunnen toetsen, om de eenvoudige reden dat de informatie over het gebouw daarvoor in kwantiteit en kwaliteit ontoereikend is. Het college (en in sommige gevallen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) dienen zich dus nader te laten informeren. Dat kan door de eigenaar of betrokken architect, maar dat verdient vanuit het oogpunt van objectiviteit doorgaans niet de voorkeur. In die gevallen wordt de eigenaar van het gebouw gevraagd om een bouwhistorische verkenning op te laten stellen door een onafhankelijk opererende marktpartij.

³ *cultureel erfgoed*: uit het verleden geërfde materiële en immateriële bronnen, in de loop van de tijd tot stand gebracht door de mens of ontstaan uit de wisselwerking tussen mens en omgeving, die mensen, onafhankelijk van het bezit ervan, identificeren als een weerspiegeling en uitdrukking van zich voortdurend ontwikkelende waarden, overtuigingen, kennis en tradities, en die aan hen en toekomstige generaties een referentiekader bieden. (uit: Erfgoedwet 2016)

De bouwhistorische verkenning is dus bedoeld om zowel de eigenaar, de ontwerper als de toetsende instantie te informeren over de bouwgeschiedenis van het gebouw, de object-specifieke eigenschappen van exterieur, interieur en vooral constructies en de monumentale waarden die in het geheel en in de onderdelen waaruit het gebouw is opgebouwd, vertegenwoordigd zijn.

Het college laat zich bij de toetsing van plannen adviseren door de plaatselijke monumentencommissie. Het is echter een vrij hardnekkige misvatting dat een monumentencommissie louter is bedoeld om plannen te beoordelen. Een goede monumentencommissie is een gezelschap professionals dat met de initiatiefnemer voor de ontwikkeling van het monument meedenkt en op grond van hun expertise en ervaring suggesties kan doen die zowel het plan als het monument (de monumentwaarde) ten goede komen. Vrijwel altijd is er sprake van een gemeenschappelijk doel: door een kwaliteit hoogwaardige ingreep het monument voor de lange termijn behouden. De bouwhistorische verkenning draagt hier in hoge mate in bij, omdat het kennis overdraagt die voor een succesvol bouwplan onontbeerlijk is en de dialoog tussen eigenaar, planvormer en monumentencommissie bevordert (onder andere door een helder definitieapparaat, waardenstellingen en waarderingsplattengronden).

1.3 Bouwhistorisch onderzoek

Bouwhistorici analyseren de constructies, de gevels én het interieur van historische gebouwen. Vormen, materialen en bouwtechnieken hebben veelal tijdsgebonden eigenschappen die door de bouwhistoricus worden herkend. Daardoor wordt het voor de bouwhistoricus mogelijk om inzicht te geven in de wijze waarop het pand werd gebouwd, en hoe het daarna door verbouwingen is getransformeerd in het gebouw zoals dat tegenwoordig is. Het is voor de bouwhistoricus niet zo belangrijk hoe iets er uit ziet, als wel waarom iets er uit ziet zoals het er uit ziet, waarbij de kernvraag doorgaans luidt: "Hoe werd dit gemaakt en waarom maakte men het zo?". Vermoedelijk wordt er al vanaf dat er monumenten zijn, bouwhistorisch onderzoek verricht. In de moderne tijd gebeurde dit aanvankelijk vooral door architecten (in wording) en door lokale historici. De onderzoekdiscipline kreeg een belangrijke impuls als gevolg van de vele herstel- en restauratievraagstukken die zich tijdens en direct na de Tweede Wereldoorlog aandienen. In die periode kwam er de Tijdelijke Wet Monumentenzorg waarin stond dat onroerende zaken vermeld in de Voorlopige lijst der Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst (1908-1933), niet mochten worden gesloopt of veranderd zonder toestemming van de minister van onderwijs, kunsten en wetenschappen. Het doel van het onderzoek was in die tijd nog louter het vergroten van kennis, en spitte zich vrijwel uitsluitend toe op middeleeuwse bouwkunst. Kennis werd onder andere opgedaan door gebouwen, constructies en bouwsporen in muurwerk in te meten en in (reconstructie)tekeningen uit te werken. In de regel ging het onderzoek gelijk op met archeologisch onderzoek. Niet zelden werd het bouwhistorisch onderzoek in de jaren na de Tweede Wereldoorlog door een archeoloog uitgevoerd.

Een specifieke opleiding tot bouwhistoricus bestond lange tijd niet. Bouwhistorici werden tot ongeveer twintig jaar geleden, in de praktijk opgeleid. Een aantal gemeenten bood die mogelijkheid bij hun bouwhistorische diensten. Die opleidingsplaatsen werden doorgaans ingevuld door mensen met een bouwkundige en/of een kunsthistorische opleiding. Technische Universiteiten (met name Delft), gaven de mogelijkheid om te specialiseren in restauratietechniek of bouwhistorie. Pas in 1997 werd in Utrecht gestart met een post-HBO opleiding Bouwhistorie en Restauratie. Het is de tijd waarin ook de eerste Richtlijnen voor Bouwhistorisch Onderzoek worden gepubliceerd. Die richtlijnen werden in 2009 voor het laatst herzien en beschrijven het proces van bouwhistorische onderzoek en de voorwaarden waaraan een deugdelijk onderzoeksrapport dient te voldoen.

Het nut van het bestuderen van constructies, structuren en afwerkingen is voor de bouwhistoricus primair het vergroten van kennis omtrent het bouwen in het verleden. Die kennis is in brede zin

noodzakelijk om op verantwoorde wijze met gebouwd erfgoed in Nederland om te gaan. Daarbij valt niet alleen te denken aan restauraties, maar ook aan verbouwingen of constructief herstel.

Bouwhistorische kennis zal daarnaast helpen bij het doorgronden van het gebouw. Begrip van hoe een gebouw in het verleden werd ontworpen, welke keuzes er gemaakt werden ten behoeve van de constructie én duiding van de elementen die in en aan het gebouw te vinden zijn, helpen allemaal om de herinnering aan vroegere tijd in leven te houden, voort te laten bestaan. Maar kunnen ook helpen om een bouwprogramma op efficiënte wijze tot ontwerp uit te werken.

Vaak blijft bij een verkenning veel aan het ook van de bouwhistoricus verborgen. Links de situatie vóór ontmanteling, rechts na, met een achttiende-eeuwse balklaag, een negentiende-eeuwse schouw en een voormalige buitengevel (zestiende-eeuws) met daarin dichtgezette vensteropeningen. Voorbeeld: Breestraat 68 in Leiden.

1.4 De beperkingen van een bouwhistorische verkenning

De *bouwhistorische verkenning* wordt in de Richtlijnen voor Bouwhistorisch Onderzoek (2009) gedefinieerd als een *bouwhistorische opname op hoofdlijnen*. Voor kleine ingrepen in monumenten, kan zo'n verkenning in principe volstaan, maar de beperkingen zijn groot. Zo wordt er doorgaans bij een veldonderzoek ten behoeve van een verkenning geen materiaal verwijderd (geen licht destructief onderzoek). Dat is een probleem voor kennisvergaring én waardering omdat niet duidelijk wordt of er achter huidige afwerkklagen (vloerbedekkingen, muurverf, voorzetwanden, verlaagde plafonds) monumentale afwerkingen schuil gaan. Onder een recente vloerbedekking kunnen oude parketvloeren, geoliede 'kindervoetjes' of terrazzovloeren onopgemerkt blijven. Voorzetwanden kunnen het zicht ontnemen op verborgen paneeldeuren, wandbespanningen, lambriseringen of zelfs muurschilderingen. Schilderingen kunnen overigens ook heel goed schuil gaan achter witte latex of muurverf.⁴

Het is dus goed om hier expliciet vermeld te hebben, dat de waardering die in deze rapportage is opgenomen, louter is gestoeld op de onderzoeksgegevens die tijdens de verkenning konden worden verzameld en in deze rapportage is gepresenteerd. De kans dat tijdens de verkenning monumentale afwerkingen onopgemerkt zijn gebleven, is redelijk groot, vooral bij de gebouwen die sinds circa 1980 niet meer ingrijpend zijn verbouwd. Op basis van ervaring ligt rond 1980 het omslagpunt van verbouwen met behoud van oude(re) lagen naar verbouwen na complete ontmanteling tot op casco.

Een bouwhistorische verkenning is een opname op hoofdlijnen (non-destructief) en kent de nodige beperkingen.

Een beperking van de voorliggende verkenning is ook dat het een platte weergave in tekst is, van een ruimtelijke structuur. Voor de auteur en de eigenaar van het gebouw is het vrij eenvoudig om de tekst te vertalen naar een drie dimensionaal beeld, voor leden van een monumentencommissie is

⁴ Onder bouwhistorici wordt ingeschat dat een verkenning slechts een tipje van de sluiter van de bouwgeschiedenis wordt opgelicht. Hoe ouder het object, hoe lastiger het vaak is om voldoende kennis te vergaren binnen de kaders van een verkenning.

dat vaak in veel mindere mate het geval. Het is om die reden voor een eigenaar altijd aan te raden om de monumentencommissie in de fase van plantoetsing uit te nodigen voor een rondgang door het gebouw, bij voorkeur ná kennisgeving van de uitkomsten van de bouwhistorische verkenning. In de gevallen dat dat niet tot de mogelijkheden behoort, en er toch behoefte is aan extra verbeelding van het gebouw, kan BAAC de complete fotodocumentatie die tijdens het veldwerk gemaakt is, ter beschikking stellen.

Er is een uitvoerige fotodocumentatie gemaakt ten behoeve van deze rapportage. Niet alle veldfoto's zijn in het rapport opgenomen. De foto's kunnen u digitaal worden toegestuurd. U kunt een verzoek sturen naar: g.oldenmenger@baac.nl

1.5 Monumentwaarde

1.5.1 De toetsingscriteria en toetsingskader

Het bepalen van het belang, de betekenis van een gebouw of object, is inmiddels een primaire taak van de bouwhistoricus. De onderzoeker hanteert daarbij conform de Richtlijnen voor Bouwhistorisch Onderzoek (2009) in principe twee criteria, te weten; de mate van authenticiteit en de mate van zeldzaamheid.

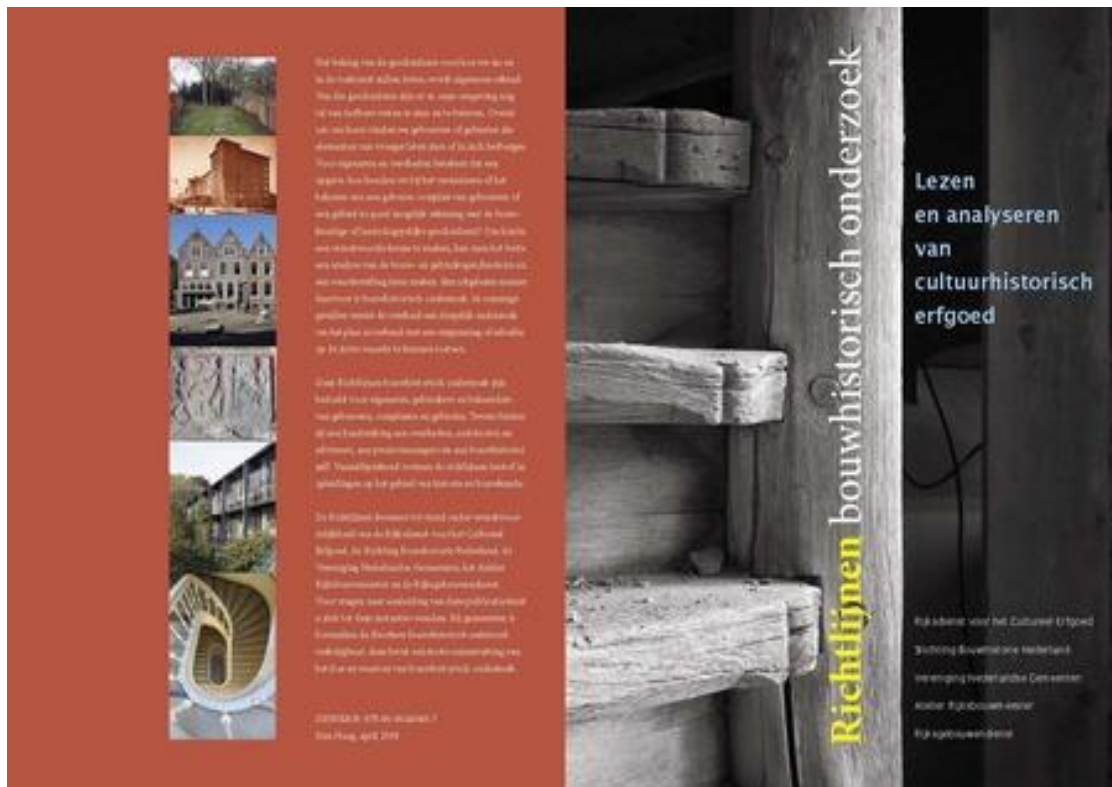
De term authentiek is afgeleid van het Latijnse *authenticus*, wat staat voor 'met eigen hand voltrekken', 'uit eerste hand' en vindt haar oorsprong als rechtsterm. Binnen het recht wordt het gebruikt als aanduiding van een oorspronkelijk gegeven, op iets dat als echt is vastgesteld of dat een exacte kopie is van het origineel (dat laatste is interessant met het oog op de duiding van het belang van restauratiefasen die gepaard gaan met grootschalige vernieuwing van substantie). Het ontrafelen van de bouwgeschiedenis gaat altijd gepaard met het bepalen van de mate van oorspronkelijkheid van een gebouw als geheel, alsmede van de onderdelen waaruit het is samengesteld. Het is daarbij goed om te beseffen dat de mate van authenticiteit van ieder monument in meer of mindere mate is aangetast, en dat die aantasting doorgaans groter is dan op het eerste oog wordt ingeschat. Het komt vaak voor dat een historische verbouwing als resultaat zowel een aantasting van een bestaande als een toevoeging van een nieuwe betekenislaag heeft. Dit wordt meestal geduid met de term "historische gelaagdheid", een term die in principe altijd op gespannen voet staat met authenticiteit. Strikt genomen zou van iedere bouwphase afzonderlijk de mate van authenticiteit kunnen worden bepaald daaraan kleefte wel als nadeel dat dit relatief gunstig uitpakt voor een recentere verbouwing (waarvan het resultaat mogelijk nog geheel intact is). Authenticiteit is als zuiver toetsingscriterium lastig te implementeren om vier redenen.

De mate van authenticiteit en zeldzaamheid zijn primaire toetsingscriteria.

Ten eerste kan de mate van authenticiteit, of misschien beter de verwachting die we daarbij hebben, niet los worden gezien van de ouderdom van een object of de termijn die is verstreken tussen het ten uitvoer brengen van de bouw en de verbouwing(en) tot aan het moment van toetsing. De mate van authenticiteit van een gebouw uit de jaren zestig is bijna per definitie hoger dan de mate van oorspronkelijkheid van een middeleeuws gebouw. Dat wil niet zeggen dat het jongere gebouw met een hogere mate van authenticiteit ook een hoger erfgoedbelang vertegenwoordigt dan een ouder gebouw dat door de tijd heen vaker zal zijn aangepast aan veranderende omstandigheden in tijd.

Ten tweede zijn er bouwtypen, boerderijen bijvoorbeeld, waar de continue aanpassing, veelal op meest pragmatische wijze, een essentie van (landelijke) cultuur vormen. De mate van authenticiteit staat hiermee in feite op gespannen voet. Daarop aansluitend, ten derde dus, kan op de mate van authenticiteit niet worden getoetst zonder daarbij het beschouwingsniveau duidelijk aan te geven. Van een zestiende-eeuwse boerderij zijn de gebinten meestal de enige elementen die terug te

voeren zijn op de bouwtijd. De mate van authenticiteit van de gebintconstructie kan daarbij hoog zijn (beschouwingsniveau constructie), maar dat geldt niet voor de mate van authenticiteit van de boerderij als geheel. Wie hier in de zestiende eeuw geboerd heeft, zal bijna niets van de boerderij in huidige hoedanigheid herkennen. Kastelen zijn hiervan ook een voorbeeld, omdat ook dat vrijwel in essentie veranderlijke gebouwen zijn. Wellicht is het beter om de mate van authenticiteit per bouwphase uit te splitsen en niet per gebouwonderdeel, waarbij de betekenis van iedere bouwphase in de bouwchronologie uiteen wordt gezet en aangegeven wordt in welke mate de onderdelen behorende bij die bouwphase in authentieke staat verkeren. Daaraan kleven echter ook nadelen, met name ten aanzien van de samenhang tussen de verschillende bouwfasen en de (bouwkundige) logica die doorgaans aan de basis ligt van die samenhang.

De Richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek uit 2009. Te downloaden via:
<https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2009/01/01/richtlijnen-bouwhistorisch-onderzoek>

Als laatste speelt – zoals hierboven al aangegeven – de bepaling van de mate van authenticiteit een ingewikkelde rol, wanneer er sprake is van reconstructief restauratiewerk en restauraties waarbij met behoud van vorm een materiaalsoort (historische substantie) is vernieuwd. Hoe dient de mate van authenticiteit te worden beoordeeld bij een gevel waarvan de achttiende-eeuwse schuifvensters zijn vernieuwd door materiaal en vorm exact over te nemen? Conform de definitie van authentiek, kan iets dat exact gelijk is aan het origineel, voor authentiek doorgaan. Kan een exacte kopie van een venster worden bestempeld als authentiek of moeten we hier spreken van een toestand die soortauthentiek is. Wanneer de betekenis van een exacte kopie op grond van toetsing op authenticiteit voor een authentiek venster even groot is als voor een soort- of kopie-authentiek vensters, vervalt de grond om het behoud van het authentieke venster na te streven. Door de eigenaar en de monumentenzorg wordt een vervangend onderdeel doorgaans als een minder grote aantasting geduid dan door een bouwhistoricus, omdat deze informatie put uit karaktereigenschappen (bouw- en bewerkingssporen van het onderdeel) die bij vernieuwing onherroepelijk verloren gaat.

De term zeldzaam is in principe vrij eenvoudig te duiden, het geeft aan dat iets weinig voorkomend is. Gewoonlijk wordt er getoetst of een historisch object, of één van de onderdelen waaruit het is samengesteld, in de huidige tijd nog veel of juist weinig voorkomt. Die historische terugblik is echter niet van oudsher met de term zeldzaam verbonden. Het woord zelden werd in de middeleeuwen gebruikt om in de eigen tijd ongewone of wonderlijke zaken of fenomenen te benoemen en groeide in de zestiende eeuw uit tot zeldzaam, nog steeds met dezelfde betekenis. Het zou goed zijn om in bouwhistorische rapporten aan te geven of bepaalde aspecten van een gebouw in de bouwtijd zeldzaam waren (denk daarbij aan atypische constructies of vroege voorbeelden van een bepaald venstertype), óf dat er sprake is van een fenomeen dat juist na verloop van tijd weinig voorkomend is geworden. Denk daarbij aan een negentiende-eeuwse éénkamerwoning. Iets dat in de huidige tijd zeldzaam is, kan in het verleden een veelvoorkomende standaard zijn geweest. Andersom is ook mogelijk.

De relatieve eenvoud van de term zeldzaamheid vertaalt zich niet in een gemakkelijke implementatie tijdens toetsing. Daarbij spelen verschillende factoren een rol. De belangrijkste complicatie is misschien wel dat bij bouwhistorische verkenningen doorgaans wordt volstaan met een zogenaamde interne waardenstelling waarbij het toetsingskader wordt bepaald binnen de scope van het object. Het moge duidelijk zijn dat toetsing op grond van de mate van zeldzaamheid hier tot problemen leidt, omdat zeldzaamheid een breder toetsingskader vereist. In de richtlijnen wordt aangegeven dat een contextuele waardenstelling al heeft plaatsgevonden bij geregistreerde monumenten. Dat impliceert dat rijk en gemeenten hun monumentenbestand als een gebalanceerde collectie hebben ingericht, wat in de praktijk vaker niet dan wel het geval is. Meestal bestaat een monumentenbestand uit een periodiek gevulde hoeveelheid gedateerde redengevende omschrijvingen, vaak op basis van het exterieur en de meest uiteenlopende waarderingsmethodieken. Actualisatie van monumentenbestanden en het opstellen van collectiebeschrijving met aandacht voor samenhang komt helaas maar zeer sporadisch voor. Ingewikkeld aan de zeldzaamheid is dat het niet los kan worden gezien van ervaring. De mogelijkheden voor onderzoekers om in een kort tijdsbestek een groot referentiekader op te bouwen (heel veel gebouwen te onderzoeken en te zien), zijn beperkt, mede omdat de meeste onderzoeksrapporten met het oog op privacyaspecten niet gepubliceerd worden. Wat zeker ook lastig is, is de geografische begrenzing van het toetsingskader. Moet er in geval van rijksmonumenten landelijk op zeldzaamheid worden getoetst en bij gemeentelijke monumenten en niet monumenten op regionaal niveau? Kan er überhaupt wel binnen die kaders worden getoetst? Kwantitatieve gegevens ontbreken veelal. Het ontbreken van goede monumentenbeschrijvingen per gemeente doet zich ook hier voelen evenals het uitblijven van onderzoekagenda's met daaruit voortvloeiende programma's van eisen. Een expliciete onderzoeksvraag als *hoeveel neorenaissance panden zijn in Eindhoven beschermd?* zijn in de dagelijkse praktijk een uitzondering.⁵ Het opbouwen van een breed referentiekader wordt ook bemoeilijkt door het uitblijven van specialisatie binnen het bouwhistorische vakgebied. Met name op het punt van de toetsing van de mate van zeldzaamheid zorgt dat voor moeilijkheden. Het is voor iemand die zich specialiseert in Interbellumboerderijen, in kerken uit de wederopbouwperiode of in fabrieksgebouwen veel gemakkelijker om in relatief korte tijd een deugdelijk referentiekader op te bouwen dan voor een bouwhistoricus die door heel het land van een stoomgemaal, naar een schoolgebouw, een woonhuis en een graansilo trekt.

Een bouwhistorische verkenning kent de nodige beperkingen. De monumentwaarde is altijd bepaald op grond van de in de rapportage gepresenteerde onderzoeksgegevens. Het is mogelijk dat bij de verkenning monumentale constructies, elementen en afwerkingen verborgen zijn gebleven achter recente(re) afwerkingslagen.

⁵ Onderzoeksvraag in verband met mogelijke verplaatsing van het gemeentelijke monument Aalsterweg 310.

1.5.2 Waardengradaties

Bij het opstellen van een waardenstelling schrijven de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* drie categorieën voor: hoge monumentale waarde, positieve monumentale waarde en indifferente monumentale waarde. De betekenis van die gradaties is in de richtlijnen nogal abstract beschreven, over de implicaties (consequenties voor de planvormer en plantoetsers, laten de richtlijnen zich niet uit).

- Hoge monumentwaarde wordt omschreven als van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied.
- Positieve monumentwaarde wordt opgeschreven als van belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of het gebied.
- Onder indifferente monumentwaarde dienen volgens de richtlijnen zaken geschaard te worden die van relatief weinig belang zijn voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied.

Het onderscheid tussen van cruciaal belang, van belang en van relatief weinig belang, is in de richtlijnen niet gegeven. Er mag vanuit worden gegaan dat de te hanteren toetsingscriteria (de mate van authenticiteit en de mate van zeldzaamheid) een doorslaggevende rol spelen. Zaken die zowel authentiek als zeldzaam zijn zouden in dat geval in aanmerking komen voor toekenning van hoge monumentwaarde, zaken die niet authentiek en niet zeldzaam zijn, vertegenwoordigen dan indifferente monumentwaarde. Dat laat over de zaken met positieve monumentwaarde die wel authentiek maar niet zeldzaam óf wel zeldzaam maar niet authentiek zijn. Dit is ook de basis waarop door BAAC in principe waardengradaties worden toegekend.

In de richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek wordt niet duidelijk gemaakt wat de praktische implicaties van de waardengradaties voor planvormers en plantoetsers is. In de volgende paragraaf proberen we dat te ondervangen door richting te geven aan de omgang met de verschillende waardencategorieën. Hier willen we uiteenzetten dat 'positief' bevestigend is. Het is een "JA, er is sprake van monumentwaarde". Men zou dit als een basiswaarde kunnen omschrijven. De indicator 'hoog' past men doorgaans toe om voor zaken die verheffend zijn, de basis overtreffen. Gesimplificeerd zou men kunnen stellen dat er bij toekenning van hoge monumentwaarde sprake is van een verbijzondering (wederom op grond van de mate van authenticiteit én zeldzaamheid). Het is een "JA, er is sprake van monumentwaarde; dit is bijzonder". Tenslotte is het goed om opgemerkt te hebben dat indifferente monumentwaarde niet hetzelfde is als geen monumentwaarde. De indicator indifferent geeft aan dat de monumentwaarde ondergeschikt is aan de overige monumentale onderdelen van het object. BAAC is van mening dat er in vrijwel alle panden ook zaken aanwezig zijn die in het geheel geen monumentwaarde vertegenwoordigen (denk aan recente vloerbedekkingen, gipsplafonds eigentijds meubilair. De huidige richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek houdt hier echter geen rekening mee. Daarom zullen zaken die geen monumentwaarde vertegenwoordigen in deze rapportage gelijkgesteld worden aan zaken waarvan de monumentwaarde ondergeschikt is.

1.6 Implementatie van de resultaten van de bouwhistorische verkenning

1.6.1 De consequenties van de toegekende waarden

De door de bouwhistoricus vervaardigde rapportage met waardering en waardenstellingen kan gebruikt worden door architecten en planontwikkelaars ter inspiratie voor noodzakelijk geachte ontwikkelingen en door overheden en monumentencommissies om de rapporten en verbouwplannen te toetsen. De kennis over het historische bouwen stelt de bouwhistoricus ook in staat om bij objectgericht onderzoek uitspraken te doen ten aanzien van de monumentale waarde, van het object als geheel en van de onderdelen waaruit het is samengesteld. Daarbij wordt gebruik

gemaakt van de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* (2009) waarin als toetsingscriteria de mate van authenticiteit en zeldzaamheid zijn genoemd.

- Hoge monumentwaarde: van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied . (BAAC associeert dit doorgaans met bijzonder of uitzonderlijk omwille van de hoge mate van authenticiteit en zeldzaamheid).

Voor onderdelen waaraan hoge monumentale waarde is toegekend, geldt dat deze zaken op louter bouwhistorische gronden absoluut behouden dienen te blijven. Omdat er bij het maken van een kwalitatief hoogwaardig plan dat voldoet aan de huidige voorschriften op het gebied van veiligheid, duurzaamheid en functievereisten meer komt kijken dan alleen het bouwhistorische belang, blijkt het in de praktijk niet altijd mogelijk om zaken die hoge monumentwaarde vertegenwoordigen volledig intact te laten. Dit moet echter wel dégelijk het streven zijn van zowel eigenaar, planvormer en toetsende instanties. Met andere woorden: Bij zaken die hoge monumentwaarde vertegenwoordigen is het behoud een zéér zwaarwegende factor bij de afweging van algemene belangen (de betekenis van het monument voor de samenleving) met de belangen van de eigenaar/ontwikkelaar. Aanpassingen zijn niet ondenkbaar. In eerste instantie moet dan echter worden gedacht aan aanpassingen die de bestaande monumentwaarde ondersteunen: herstel van details, terugbrengen van oorspronkelijke kleurstellingen, het verwijderen van waarde-verstorende elementen of in bepaalde situaties reconstructie. Indien bij de afweging van alle factoren de conclusie is dat aantasting van delen met hoge monumentwaarde onafwendbaar is, dan geldt dat eigentijdse ingrepen met zorg moeten worden uitgevoerd en dat daarbij de historische toestand van het gebouw maatgevend is. Óf er moet duidelijk aantoonbaar sprake zijn van een duurzame ingreep of toevoeging die voor het monument een wezenlijk, nieuwe betekenislaag geeft die essentieel is voor het voortbestaan van het monument als geheel. Aanpassing van elementen met hoge monumentwaarde kan gevolgen hebben voor de monumentale status van het gebouw als geheel.

- Positieve monumentale waarde: van belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied. (BAAC beschouwt dit doorgaans als basiswaarde en kent het toe op grond van hoge mate van authenticiteit óf hoge mate van zeldzaamheid).

Voor onderdelen waaraan positieve monumentale waarde is toegekend, geldt dat er bij het maken van verbouwplannen, vanuit bouwhistorisch oogpunt, gestreefd moet worden naar behoud er van. Het monumentale belang van deze elementen dient zorgvuldig afgewogen te worden tegen de belangen van de eigenaar/ontwikkelaar en factoren als veiligheid, duurzaamheid en milieuaspecten. Aanpassingen van positief gewaardeerde onderdelen zijn denkbaar wanneer de aard en de monumentale waarde van het geheel blijven bestaan of worden versterkt en er sprake is van het toevoegen van kwaliteit. Substantiële aantasting van positief gewaardeerde onderdelen kan gevolgen hebben voor de monumentstatus van het gebouw.

- Indifferente monumentale waarde: van relatief weinig belang voor de structuur en/of de betekenis van het object als gevolg van een aantasting van de mate van authenticiteit of de veelvoorkomendheid.

Vanuit bouwhistorisch oogpunt bestaan er geen zwaarwegende argumenten om het volledige behoud van indifferent gewaardeerde onderdelen na te streven. Wijzigingen behoren doorgaans tot de mogelijkheden, sloop in veel gevallen ook wanneer dat ten goede komt van het behoud van positief en hoog gewaardeerde onderdelen van het gebouw. Reconstructief herstel kan in uitzonderlijke gevallen leiden tot opwaardering van indifferent gewaardeerde onderdelen naar positief (bijvoorbeeld door reconstructie van deuren, vensters en details).

1.6.2 Objectiviteit

Omdat de toekenning van monumentwaarde geen exacte wetenschap is, is iedere waardering onderhevig aan subjectiviteit. De mate van authenticiteit is voor een ieder nog wel vrij goed te beoordelen, al speelt wel altijd de vraag op welke niveau er getoetst wordt (op objectniveau, structuurniveau, elementniveau of zelfs afwerkingsniveau) en liggen de verwachtingen ten aanzien van de oorspronkelijkheid bij een wederopbouwpaand doorgaans hoger dan bij een woonhuis dat de oorsprong in de zestiende eeuw heeft. Lastiger wordt het al bij de beoordeling van de mate van zeldzaamheid, omdat dit sterk afhangt van het kenniskader waarover de bouwhistoricus beschikt. In de bouwhistorische discipline is er maar weinig kwantitatieve gegevens beschikbaar met betrekking tot bouwhistorische zaken.

Bij BAAC stellen we een waardering naar eer en geweten op. De opdrachtgever krijgt een conceptrapport om er voor te zorgen dat wat in het rapport geschreven staat, begrijpelijk en duidelijk genoeg is. Invloed op de waardering heeft de opdrachtgever niet. Tenzij de opdrachtgever kan aantonen dat bij de waardering een vergissing is gemaakt met betrekking tot de mate van authenticiteit of de mate van zeldzaamheid van een element in het gebouw.

Evengoed heeft een toetsende instantie geen invloed op de waardering en de waardenstellingen in onze rapportages. Wél heeft een monumentencommissie de mogelijkheid om van de waardering in de rapportage af te wijken. De commissie kan de zo objectief mogelijke waardering en waardenstellingen van BAAC overnemen óf naast zich neerleggen. Dat laatste dient uiteraard wel door de commissieleden te worden gemotiveerd.

2 Projectinformatie

2.1 Administratieve gegevens

Plaats: Nuenen

Adres: Berg 62

Monumentenstatus: Gemeentelijk monument

Historische functies: Boerderij, werf en later huis met bedrijfsgebouw

Toekomstige functie: Wonen

BAAC-project: B-23.0774

Type onderzoek: Bouwhistorische verkenning

Datum veldwerk: 20 september 2023

Opdrachtgever: Huidige eigenaar

Uitvoerende: BAAC 's-Hertogenbosch

Uitvoerder: drs. ing. Geert Oldenmenger (lid BNB)

Het gebouw weergegeven op een kaartuitsnede afkomstig van perceelloep.nl. Het bouwjaar in de basisregistratie adressen en gebouwen is 1938. Het pand is in 1936-1937 gebouwd.

2.2 Programma van Eisen en beperkingen

BAAC is gevraagd om een bouwhistorische verkenning uit te voeren van de voormalige boerderij Berg 62 in Nuenen. De huidige eigenaar is voornemens om een verbouwing van het pand uit te laten voeren en er een aantal appartementen in onder te brengen. Om de vergunningsprocedure te kunnen doorlopen, is door de gemeente een bouwhistorische verkenning gevraagd die meer inzicht geeft in de thans nog bestaande herinneringswaarden die het gebouw vertegenwoordigt.

Veldwerk vond plaats op dinsdag 20 september. De bouwhistoricus is toegang tot het gebouw verleend. Na een korte gezamenlijke rondgang met een vertegenwoordiger van de eigenaar, werd de bouwhistoricus in de gelegenheid gesteld om zelfstandig en op eigen tempo door het pand te gaan om waarnemingen te verrichten. Het veldwerk kende een non-destructief karakter. Dit zorgde voor weinig beperkingen. Het is mogelijk dat er tijdens het veldwerk historische afwerkingen onopgemerkt zijn gebleven, doordat deze in de loop der tijd achter nieuwe afwerkingen zijn verdwenen. Die kans wordt echter klein geacht. In het woongedeelte van de boerderij kon boven later aangebrachte, verlaagde plafonds worden gekeken. Wellicht gaan er onder vloerbedekkingen nog wel oudere vloerafwerkingen schuil.

De garage aan de noordwestzijde (de voormalige varkensstal) is vanaf de zolder van het bedrijfsgedeelte verkend. De kleine garage aan de westzijde was op moment van veldwerk niet toegankelijk. Voor de waardering heeft dit geen negatieve gevolgen gehad.

In aanvulling op het veldonderzoek is het archief van het kadaster geraadpleegd en is in beeldbanken gespeurd naar historisch beeldmateriaal. Uiteraard zijn ook de nodige online bronnen geraadpleegd. Bij de gemeente Nuenen zijn bouwtekeningen van het adres opgevraagd. Helaas bleken de bouwtekeningen uit 1936 niet beschikbaar.

3 Historische inleiding

3.1 Algemeen

Nuenen, dat 'nieuwe plaats' zou betekenen, kent een lange bewoningsgeschiedenis. In de middeleeuwen ontwikkelde het zich van hertogsdorp naar heerlijkheid en van heerlijkheid naar statendorp. Het dorp kreeg in 1496 een eigen parochie. Lange tijd was de Nuenense gemeenschap geheel agrarisch maar in de zeventiende eeuw komen er ook al wat kleine fabriekjes op. In 1734 werd er voor het eerst een raadhuis gebouwd, wat aantoont dat het dorp een bepaalde groei had doorgemaakt. In de negentiende eeuw ontstond er enige textielindustrie en er werden fabriekjes ten behoeve van de landbouw in het gebied opgericht. De grote(re) groei van het dorp vond pas plaats in de eerste helft van de twintigste eeuw, een groei die vooral aan fabrieksarbeiders was te danken.

Het centrum van Nuenen wordt gevormd door een driehoekig plein, tevens historisch knooppunt, dat De Berg wordt genoemd. Op de kadastrale minuut en het kadastrale verzamelplan is dit driehoekige plein nog goed herkenbaar.

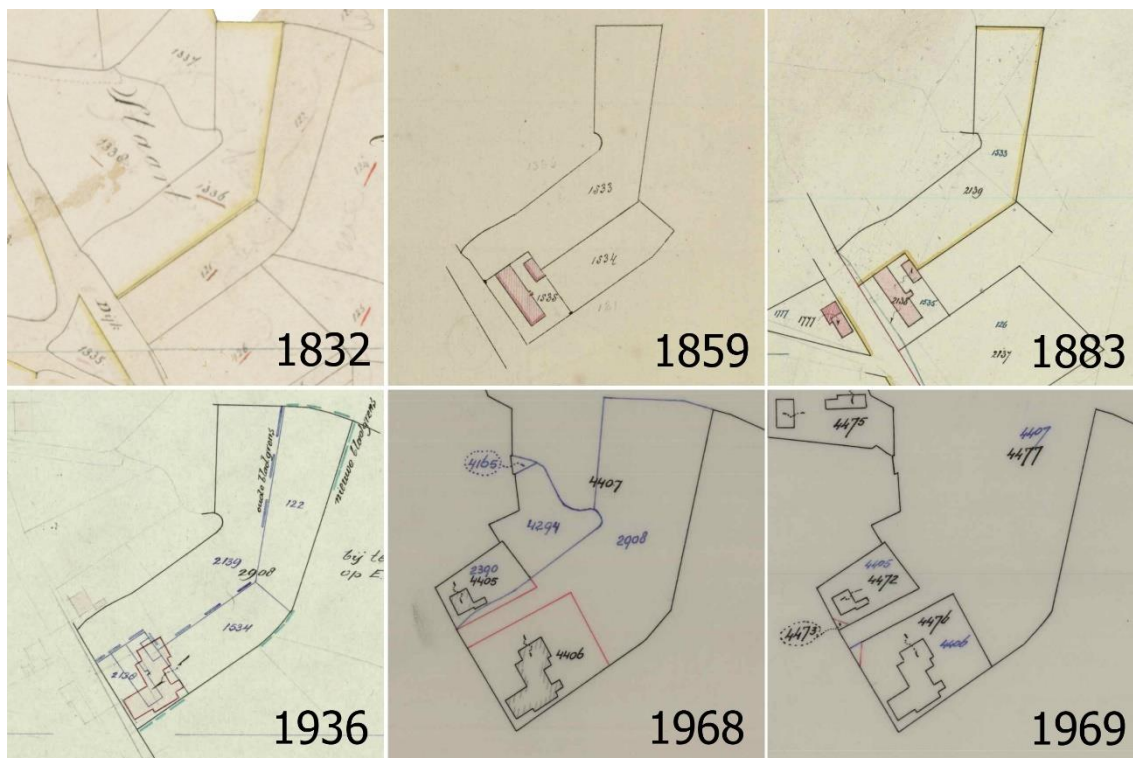
Op de kadastrale minuut zijn twee bebouwingsclusters te zien om driehoekige 'pleinen'. De cirkel toont de plek waar Berg 62 zou worden gebouwd. Die plek ligt buiten de bebouwingsgrens in 1832.

3.2 Kadastraal onderzoek

Het kadastrale onderzoek neemt aanvang met het raadplegen van de kadastrale minuut uit 1832. In het jaar dat de minuut werd gemaakt, is er op de plek van Berg 62 nog geen bebouwing te zien. Waar het huis nu staat, is sprake van een perceel bouwland, genummerd E-212. Dit perceel is eigendom van landbouwer Arnold van Lieshoudt (1769-1857). Deze Van Lieshoudt staat in het bevolkingsregister van 1810 ook als wijnleverancier te boek. Wanneer we de legger van Van

Lieshoudt raadplegen, zien we dat hij een grootgrondbezitter was. Hij was eigenaar van een groot aantal percelen in de gemeente en ook een aantal huizen.⁶

Het bouwland gaat in 1857 (?) over in handen van dochter (?) Dilia van Lieshoudt (1801-1880), die winkelierster in Nuenen is. Door ruiling komt het vervolgens in het bezit van Arnoldus van Lieshoudt (...-1871), landbouwer te Nuenen. Hij is het die een perceel afsplitst. Dit perceel krijgt het nummer E-1195. Van die splitsing zijn in het kadaster geen veld- of hulpkaarten aangetroffen. Op dit afgesplitste perceel wordt in opdracht van Van Lieshoudt een boerderij gesticht. Het perceelnummer verandert in E-1535. De beschrijving van het perceel luidt: huis, schuur en erf.

De kadastrale minuut en kadastrale hulpkaarten laten de ontwikkeling zien. Een bouwland (1832) wordt in 1859 gedeeld waarna er een langgevelboerderij met bijgebouw op verrijst. In 1883 wordt de straat rechtgetrokken waardoor het voorerf kan worden vergroot. In 1936 wordt de boerderij vervangen door een nieuwe boerderij, nu met L-vormig grondplan. Zowel het woongedeelte als het bedrijfs gedeelte worden hierbij vergroot. In 1968-1969 wijzigt het perceel als gevolg van onteigening van gronden en aanleg van een nieuwe weg, waardoor de boerderij op een straathoek komt te liggen. Direct daarop vervalt de agrarische functie en huurt de gemeente het bedrijfs gedeelte om als gemeentewerf te kunnen dienen.

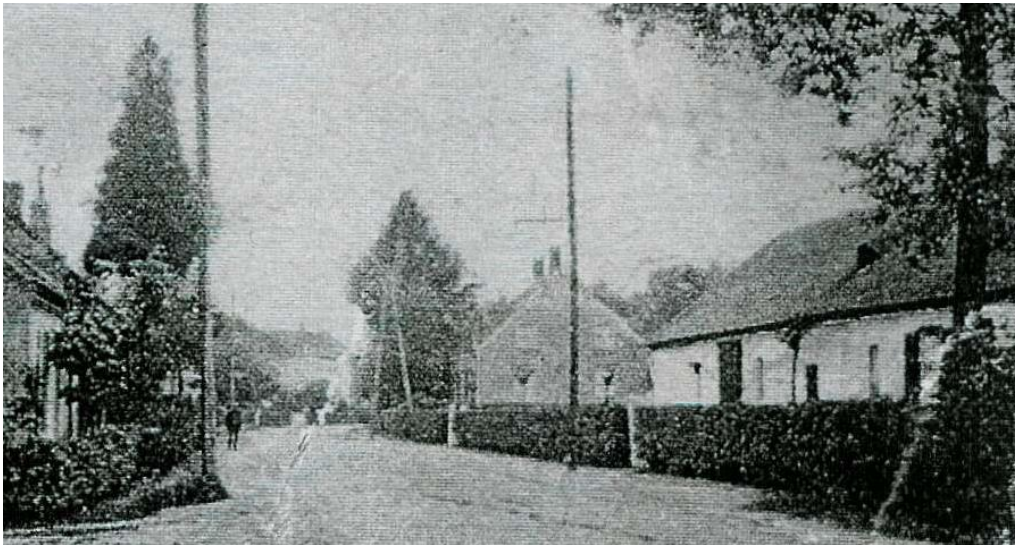
De volgende eigenaar van de boerderij die in opdracht van Van Lieshoudt (Lieshout) werd gebouwd, is Joseph van Nuenen, die landbouwer is. Hij is dat tot 1885, wanneer Johannes van Nuenen (1810-1897), de boerderij overneemt. Deze Van Nuenen is naast landbouwer ook voerman van beroep. In 1890 wordt Jacobus van Nuenen (1838-1919) de nieuwe eigenaar. Ook dit is een landbouwer. Het perceel is dan omschreven als een huis met erf en twee stallen. In 1920 wordt de boerderij gekocht door de N.V. Bouwlust tot exploitatie van onroerend goederen.⁷ In 1921 wordt door het kadaster een stichting genoemd, waarna het geheel is omschreven als huis, stallen, schuur en erf. Er werd in 1921 dus blijkbaar een schuur bijgebouwd. In 1932 verloopt de N.V. de boerderij en wordt Petrus de Louw (1871-1947) de nieuwe eigenaar. Hij is een landbouwer die van Tongelre naar Nuenen komt. In het kadaster is opgetekend dat hij in 1936 laat slopen en dat hij een nieuwe gebouw sticht: de

⁶ <https://www.bulleweb.nl/hkk/oude-dh/pdf/2019-3.pdf>.

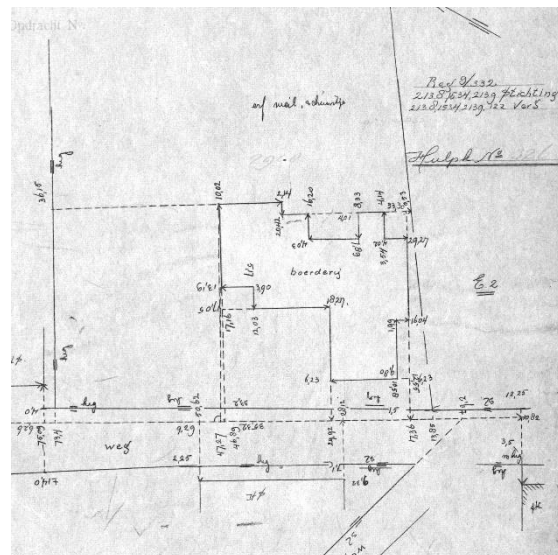
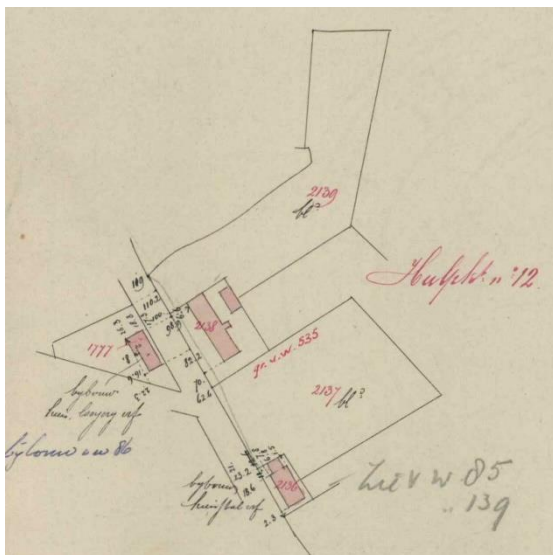
⁷ <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.09.46/invnr/18385>.

huidige boerderij. Het verhaal gaat dat de boerderij die van 1858 tot 1936 op het perceel gestaan heeft, al Sint-Janshoeve werd genoemd. Dit lijkt echter niet het geval te zijn. In historische kranten is vóór 1936 geen vermelding aangetroffen van een Sint-Janshoeve, terwijl we er wel één in Tongelre aantreffen. Het lijkt er dus op dat De Louw de boerderijnaam heeft meegenomen vanuit zijn vorige woonplaats.

Petrus doet de boerderij over in handen van Cornelis Adrianus de Louw. Ook dit is nog een landbouwer. In 1968 moet hij een deel van de bij de boerderij behorende gronden afstaan voor de aanleg van de Jhr. Hugo van Berckellaan. Dit gebeurt via onteigening zo lezen we in het kadaster. Een jaar daarop verkoopt De Louw de boerderij aan de Gebroeders van Santvoort in Eersel. Zij verhuren het gebouw aan de gemeente die er de gemeentewerf in onderbrengt en in het huis komt een particuliere huurder. Latere eigenaren zijn via het kadaster niet te achterhalen.⁸

Rechts op deze foto de boerderij die in 1858 in opdracht van Van Lieshoudt werd gebouwd en in 1936 in opdracht van Petrus de Louw werd gesloopt.

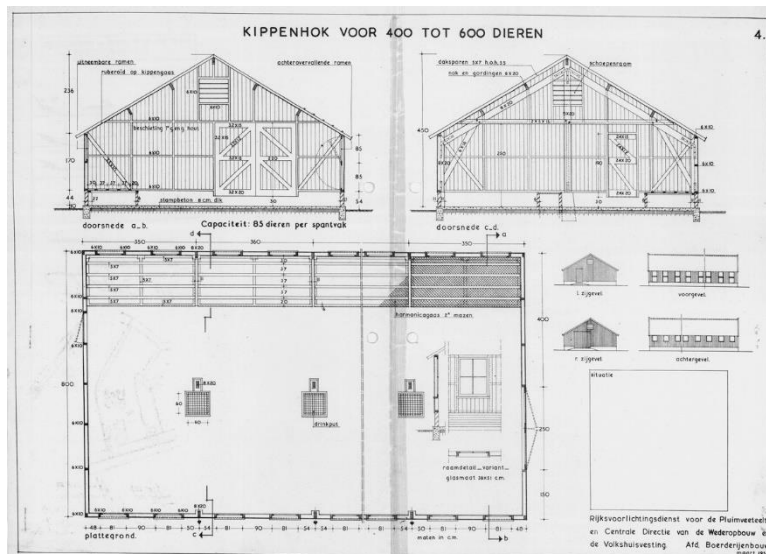

Kadastrale veldtekening uit 1884 waarop is aangegeven dat de rooilijn wijzigt ten gunste van de eigenaar van de boerderij. Rechts de veldtekening uit 1937 met daarop de inmeting van de nieuw gebouwde boerderij.

3.3 Het bouwdoossier

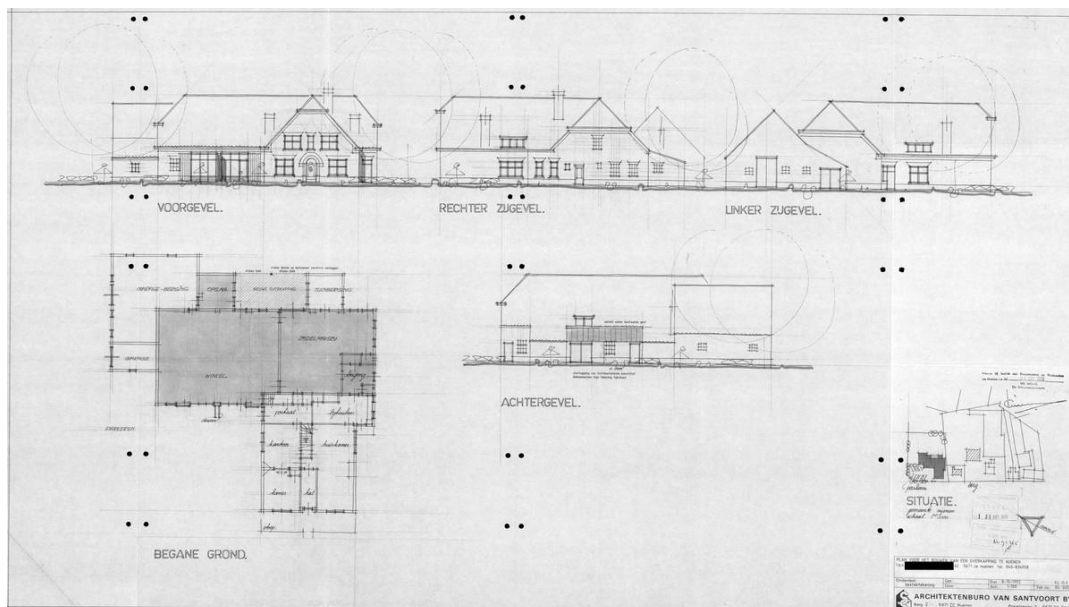
⁸ Zie kadastrale leggers: 313, 1378, 1163, 1195, 2372, 927, 2548, 3530, 4139, 4962 en 12732.

Bij de gemeente Nuenen is het bouwdoossier van Berg 62 opgevraagd. Dit dossier werd verstrekt. Helaas bleken bouwtekeningen uit 1936 geen deel uit te maken van het bouwdoossier van het pand. De oudst aangeleverde tekening dateert van 1954. De tekening is van een kippenhok voor 400 tot 600 dieren. Het is niet bekend of dit kippenhok ook is gebouwd. Op kadastrale kaarten van 1968 en 1969 is het niet te zien.

Bouwtekening van een kippenhok (1954).

Een tekening uit 1992 is gemaakt ten behoeve van de realisatie van een overkapping aan de achterzijde van het gebouw. Die overkapping is wel uitgevoerd. Veel informatie levert de tekening niet. Het huis heeft de thans nog bestaande indeling, het bedrijfsgedeelte omvat een winkel en een zadelmakerij. Die laatste ruimte is na 1992 nog eens opgedeeld door middel van lichte scheidingswanden, vrijwel zeker in de tijd dat in het gebouw een vloerenwinkel was gevestigd.

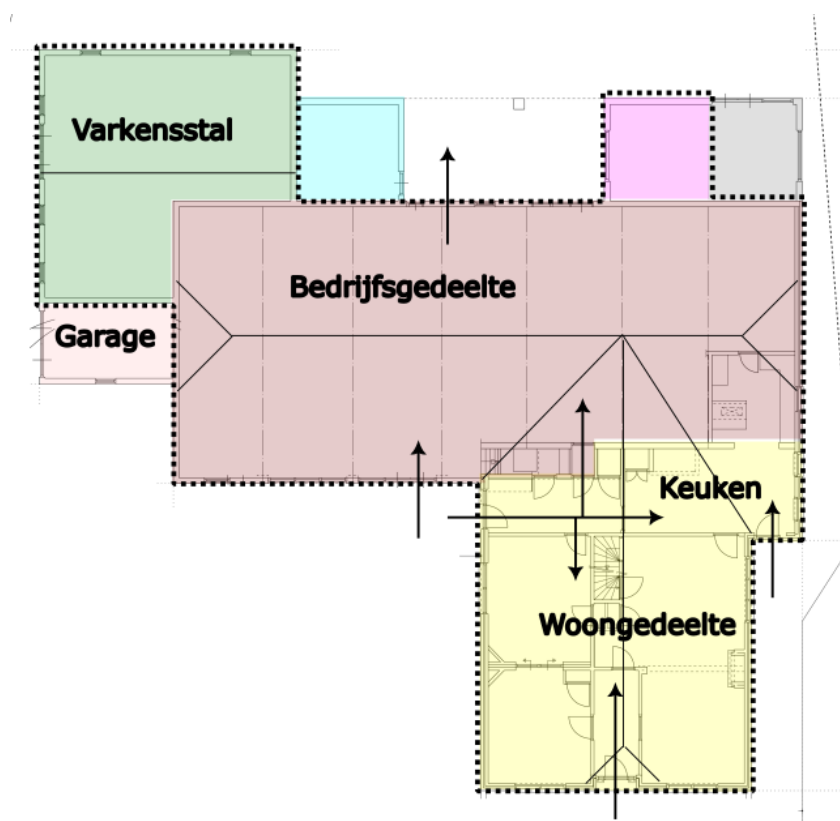
Tekening ten behoeve van een toe te voegen overkapping (1992).

[illegible]

Tekening ten behoeve van een tuinhuisje (1997).

4 Bouwmassa en bouwdelen

De boerderij die in 1858 werd gebouwd, was van het zogenaamde type langgevelboerderij. Dit is een boerderijtype dat in hoge mate karakteristiek is voor het Brabantse land. In tegenstelling tot het oudere hallenhuistype, driebeukig en met een langsdeel in de achtergevel, had de langgevelboerderij een dwarsdeel, dus de schuurdeuren in de lange gevel. Ook de voordeur van het woongedeelte van de langgevelboerderij werd in de lange gevel geplaatst. Een voordeel van de langgevelboerderij is dat het bedrijfs gedeelte relatief makkelijk kan worden vergroot, door uitbouw aan de korte zijde. De langgevelboerderij ontwikkelde zich van een driebeukig hallenhuis met gebinten tot een éénbeukig gebouw zonder gebinten. In die laatste ontwikkeling werd het mogelijk om de lange gevels hoger op te trekken, met als groot voordeel dat grotere vensters konden worden geplaatst en dus ook meer daglicht binnenkwam én dat men met volgeladen karren het schuurdeel in kon rijden. De langgevelboerderij is tot in het midden van de twintigste eeuw gebouwd. Hierin ligt ook een belangrijke essentie van Berg 62, dat in 1936 juist niet als langgevelboerderij werd ontworpen. Naar de reden van sloop en nieuwbouw is het gissen. Gelet op de grootte van zowel het in 1936 gerealiseerde woongedeelte als de omvang van het voormalige bedrijfs gedeelte, vermoeden wij dat de bestaande boerderij simpelweg te klein werd bevonden en dat aanbouw of uitbreiding geen optie was. In historische kranten is gekeken of de oude boerderij wellicht door brand werd verwoest, zonder resultaat.

Tekening waarin bouwdelen zijn onderscheiden, nokrichtingen zijn aangegeven, toegangen zijn aangeduid en met een stippellijn de grondvorm uit 1936 is aangegeven. De voorganger van de boerderij lag wat dichterbij de straat dan het in 1936 gerealiseerde bedrijfs gedeelte.

In essentie grijpt het ontwerp nog wel enigszins terug op de langgevelboerderij, in de zin dat het bedrijfsgedeelte oorspronkelijk van een dwarsdeel was voorzien, echter werd het woongedeelte niet onder hetzelfde dak gebracht, maar in een bouwdeel haaks op het bedrijfsgedeelte van de boerderij. Plat gesteld was het perceel ook niet breed genoeg om vast te blijven houden aan het langgeveltype.

De boerderij die in 1936 werd ontworpen, kreeg een woongedeelte aan de straat. Hierin werden een begane grond en een verdieping gemaakt, met als gemene deler dat beide vier kamers en een middengang hadden. Architectonisch interessant is de verbindingzone op de overgang van woon- op bedrijfsgedeelte. Interessant met name op basis van logistiek. Zo is er een gang ontworpen met een buitendeur en ontsluitingen van zowel het bedrijfsgedeelte, de keuken als het woongedeelte. Typologisch sluit dit aan bij de opzet van een langgevelboerderij, waar deze gang dan 'voorstal' wordt genoemd. Door het woongedeelte licht te laten verspringen ten opzichte van het bedrijfsgedeelte kon er eenvoudig ook een buitendeur naar de keuken worden gemaakt. Handig voor personeel en voor de aan- en afvoer van proviand en dergelijke. Dat de (proviand)kelder niet vanuit de keuken toegankelijk is maar vanuit een kamer (vermoedelijk de eetkamer) zal een concessie zijn geweest.

Het woon- en bedrijfsgedeelte zijn gedekt met zadeldaken voorzien van wolfseinden.

Tegen één van de hoeken van het bedrijfsgedeelte werd een varkensstal opgetrokken. Dit gebouw moet al vrij vroeg zijn opgehoogd, waarna de functie veranderde, vermoedelijk naar schuur. Wat de oorspronkelijke functie was van het kleine kubusvormige aanbouwtje tegen de achtergevel van het bedrijfsgedeelte was, kon niet meer worden bepaald.

5

Het woongedeelte

5.1 De constructie van het woongedeelte

- De fundering

Gegevens over de fundering van het woongedeelte konden niet worden verzameld. Vermoedelijk zijn de gevels op staal gefundeerd. Dat wil zeggen: gemetseld met een door enkele versnijdingen verbrede voet. De gangmuren zijn weinig-dragende muren en hebben vermoedelijk een iets lichter fundament dan de gevels.

- De opstanden

De gevels zijn opgetrokken met een luchtsponw, zoals in de bouwtijd standaard was. Het halfsteens verband waarmee de gevels zijn opgetrokken, maakt aannemelijk dat er van een luchtsponw sprake is. Ook de ventilatieopeningen, gemaakt door vier stenen op de kop te metselen, wijzen hierop. De buitenbladen van de gevels zijn gemetseld met machinaal gevormde bakstenen. In het met een rollaag afgesloten trasraam zijn hardere (dus donkerdere) bakstenen gebruikt die minder gevoelig zijn voor optrekken van vocht. Het voegwerk is nog het oorspronkelijke. Gevelopeningen zijn uitgespaard onder strekse bogen, met uitzondering van de voordeur, die onder een rondboog is uitgespaard.

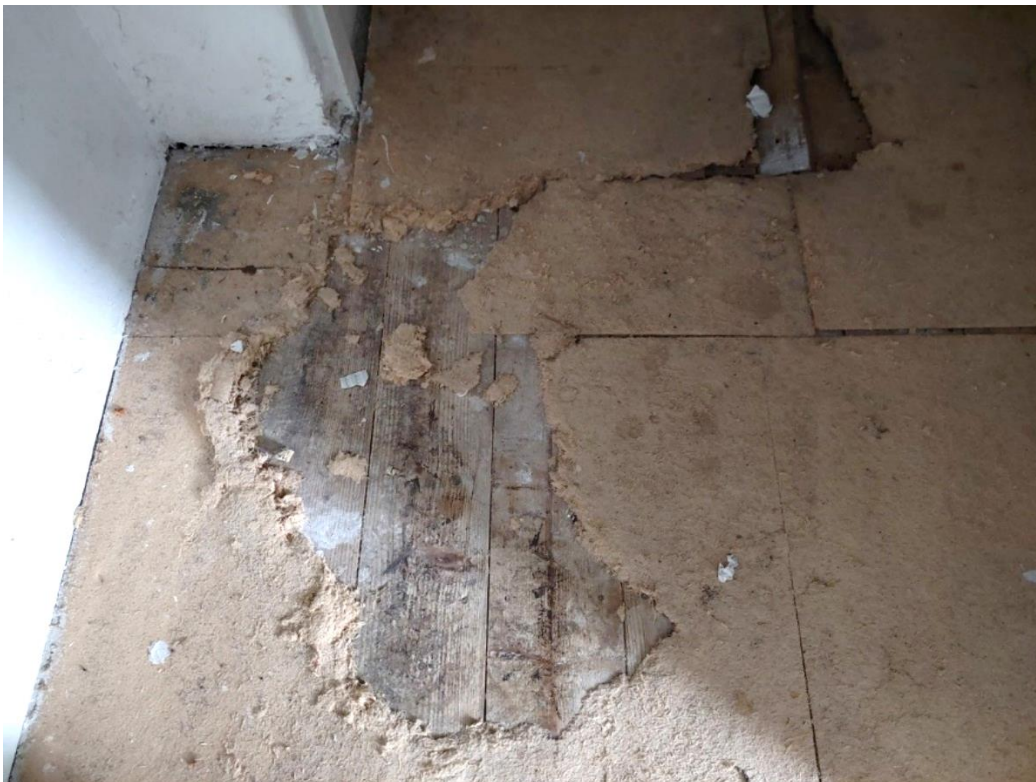
Halfsteensverband en donkerder trasraam in de voorgevel van het gebouw. Rechts het gewapend betonnen kelderdek, met bekistingssporen.

- De vloerconstructies

Gegevens over de vloerconstructies zijn spaarzaam verkregen. Op de begane grond zijn de vloeren van de kamers voorzien van vaste vloerafwerkingen van recentere datum die zicht op de vloeren en vloerconstructies ontnemt. Alleen van de kamer rechtsachter kon de vloerconstructie worden waargenomen, omdat dit het in gewapend beton in het werk gestorte kelderdek is. De vloer in de gang is uitgevoerd met jaren dertig tegels, die vrijwel zeker in een cementbed zijn gelegd.

Op de verdieping is in een enkele vaste kast een stukje van de houten verdiepingsvloer te zien. De vloerdelen liggen hier haaks op de zijgevels van het woongedeelte, wat betekent dat de houten balklagen evenwijdig aan de zijgevels van het woongedeelte liggen. Deze vloerbalken zijn dus niet opgelegd in zijgevel en gangmuren, maar in de voorgevel, in de scheidingsmuren tussen voor- en achterkamer én in de muur tussen achterkamers en de gang en keuken in de overgangszone. Dat bij de samenvoeging van voor- en achterkamer rechts van de gang een zware balk op de plek van de gesloopte tussenmuur werd aangebracht, bevestigt dat vloerbalken evenwijdig aan de zijgevels zijn gelegd.

De houten balklaag uit 1936 zal van de meest eenvoudige soort zijn, zonder profileringen of afwerkingen, omdat er van meet af aan plafonds onder zijn aangebracht.

De richting van de vloerdelen haaks op de zijgevels, vertelt het nodige over de richting van de houten balklaag daaronder.

- De kapconstructie

Op de verdieping van het woongedeelte staan twee kappantanten opgesteld. De spanten zijn grotendeels verdwenen achter kamerwanden, aftimmering van het dak en door plafonds. De vlieringzolder, waar vermoedelijk meer van de spanten is te zien, kon tijdens het veldwerk niet worden betreden (de vlizotrap was vanwege het ontbreken van een aantal treden niet te gebruiken).

Desondanks kon op basis van wat wél was te zien, een goed beeld worden gevormd van de kappantanten. In de vaste kasten in de kamers konden we het begin zien van op muurplaten gestelde

spantbenen, op sloffen gestelde kreupele stijlen en van de blokkeels waarmee kreupele stijl en spantbeen onderling zijn verbonden. Bij de verbinding zijn zowel draadnagels als bouten toegepast. Op basis van deze gegevens kan worden gesteld dat hier sprake moet zijn van verbeterd Hollandse spanten. Die spanten bestaan verder uit trekbalen, een nokstijl en vermoedelijk twee steekschoren. In het midden van de achttiende eeuw komt dit spanttype al voor, tussen 1850 en 1950 is het het meest gebruikte spanttype in ons land.

De delen van de verbeterde Hollandse spanten die op de verdieping te zien zijn.

Op de spantbenen zullen gordingen rusten, zoals gebruikelijk gesteund met klossen. Door de afwerking van de ruimten, zijn deze onderdelen van de constructie niet overal te zien. Omdat de afwerkingen uit de bouwtijd stammen, is het wel zeker dat de genoemde constructie-elementen nog aanwezig zijn.

5.2 Het exterieur van het woongedeelte

- De voorgevel

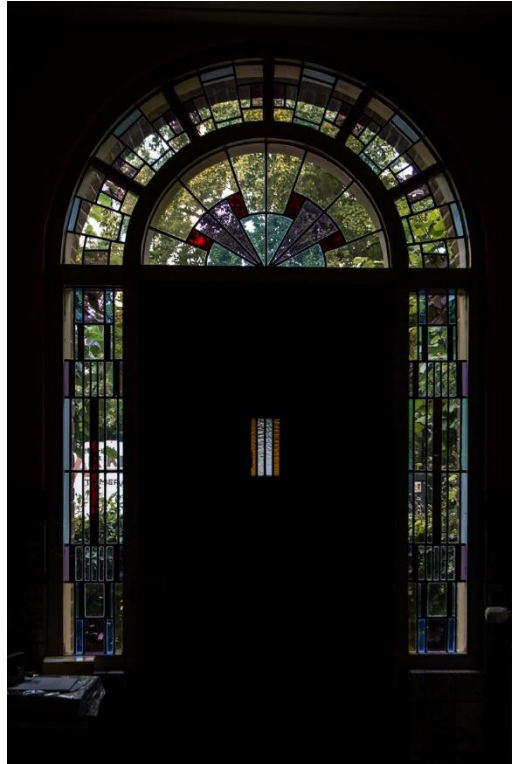
De voorgevel is een vanwege het wolfseind afgetopte gevel die in schoonmetselwerk is uitgevoerd. De architectuur van de gevel is typisch voor de jaren dertig van de vorige eeuw, met name vanwege de combinatie van een ondiep portiek onder rondboog, de vensteropeningen onder strekse bogen (bogen zijn in afwijkende baksteen uitgevoerd), de venstertypologie én de toepassing van glas-in-lood. Typisch voor de Interbellumperiode is de bouwkeramiek bovenin de gevel, waar met tegels de naam van de boerderij ST. JANSHOEVE is aangebracht. Het metselwerk, het voegwerk en de deurpartij dateren nog uit de bouwtijd. Dit geldt ook voor het merendeel van de hardstenen onderdorpels (die rechtsonder is vernieuwd) en voor de brievenbus.

Tijdens het veldwerk ontstond twijfel over de oorspronkelijkheid van de vensters. Direct duidelijk was wel dat de ramen van alle vensters zijn vernieuwd, maar of dat ook voor de kozijnen gold, was niet direct duidelijk. In eerste instantie werd gedacht dat de vensters integraal zijn vernieuwd, maar bij nadere beschouwing luidt de conclusie dat de kozijnen nog uit de bouwtijd stammen. Belangrijkste aanwijzing daarvoor is dat de kozijnen nog de schuifsluven voor de houten rolluiken hebben. In het linker venster op de begane grond is dit rolluik zelfs nog aanwezig. De raamindeling van de vensters is in hoge mate karakteristiek voor de Interbellumperiode.

De vernieuwing van de ramen komt onder andere tot uitdrukking in de detaillering van de onderdorpels en het isolatieglas dat is toegepast. In dit glas is het uit de oude ramen afkomstige glas-in-lood geïntegreerd. Alleen bij het smalle middenraam op de verdieping is het glas-in-lood ongemoeid gelaten en is ook nog het oorspronkelijke raam in het kozijn aanwezig.

De gevel met bovenin de boerderijnaam, die vermoedelijk met bouwheer De Louw is meegekomen vanuit Tongelre en niet de naam was van de in 1858 op deze plek gebouwde langgevelboerderij.

De entreepartij is oorspronkelijk, inclusief tegelvloertje. Het glas-in-lood is modern vormgegeven in de bouwtijd.

Links het kleurverschil tussen trasraam/strekse boog en de rest van het metselwerk. Ook zien we een stukje van een houten rolluik uit 1936. Rechts een detail van het kozijnhout en het vernieuwde raamhout met isolatieglas.

- De linker zijgevel

De linker zijgevel heeft de oorspronkelijke indeling behouden. Het rechterdeel van de gevel is blind. Dit deel hoorde bij de voorkamer, die daglicht ontving via de vensters in de voorgevel. Het

linkerdeel bevat van oudsher een deur naar de tussengang én een venster dat behoort bij de achterkamer. De overgang tussen voor- en achterkamer is in het dak nog zichtbaar, omdat hier de schoorsteen staat van de hoekkachelschouwen die in de voor- en achterkamer voor verwarming zorgde.

Het metselwerk verschilt niet van de voorgevel. De deurpartij is oorspronkelijk. Het deurkozijn is gesteld op de stenen drempel met geïntegreerde neuten, zoals in de tijd gebruikelijk. De deur is stilistisch in 1936 te plaatsen. Aardig is ook dat hier de oorspronkelijke ramen nog intact zijn, omdat we duidelijk verschil zien tussen de profilering van de lekdorpels van de ramen uit 1936 en van de later vernieuwde ramen.

Ook in het venster van de achterkamer zijn de oorspronkelijke ramen nog aanwezig. Dit venster is verder identiek aan de vensters van de voorkamers. Het venster in de zijgevel heeft ook nog een houten rolluik uit 1936. Recht boven het venster bevindt zich op het dak een dakkapel. Deze is oorspronkelijk en door gelijk breedte in harmonie met de gevelindeling. Typisch voor de bouwtijd is de vrij brede gootlijst. Op basis van de detaillering van het houtwerk, is aannemelijk te maken dat de gootlijst oorspronkelijk is.

De deurpartij in de linker zijgevel. Rechts de schoorsteen en dakkapel uit de bouwtijd.

Deel van het venster van de achterkamer, in de linker zijgevel. Kozijn, ramen, rolluik en glas-in-lood zijn uit de bouwtijd. Oorspronkelijkheid van de kleurstelling is niet bekend.

- De rechter zijgevel

De rechter zijgevel heeft in hoofdopzet dezelfde kenmerken als de linker zijgevel. Het deel van de gevel dat bij de voorkamer hoort, is blind. De overgang tussen voor- en achterkamer wordt geaccentueerd door het rookkanaal van de (hier overigens verdwenen) hoekschouwen én ter plaatse van de achterkamer is een vensteropening en in het dak een dakkapel uit de bouwtijd aanwezig. Een toegangsdeur, de deur naar de keuken, is haaks op de zijgevel gezet (dit geveldeel zou ook tot de voorgevel gerekend kunnen worden). In de zijgevel van het overgangsgedeelte met tussengang en keuken zijn twee keukenvensters aanwezig.

In de rechter zijgevel zijn ter plaatse van de vensteropening scheuren in het metselwerk te zien. Hoe deze precies zijn ontstaan, is niet duidelijk. Er lijkt verband te zijn met de gevelopening. Die opening is een stuk breder uitgevoerd dan de overige gevelopeningen. Het venster heeft dan ook geen tweestrooks indeling, maar een onderverdeling in drie raamstroken. Wellicht heeft een lateiconstructie bijgedragen aan het ontstaan van schades in het metselwerk. De gevel ligt buiten het bouwvlak van 1858 en een relatie tussen de scheuren en de onderkeldering van de achterkamer lijkt ook niet te bestaan.

De tekening van de zijgevel geeft een totaalbeeld dat niet fotografisch te maken is.

Het venster in de gevel is oorspronkelijk. Dat geldt voor kozijnhout, raamhout, de onderdorpel en het glas-in-lood in de bovenramen. De buitenzonwering is een latere toevoeging. Onder het venster bevindt zich de koekoek met het keldervenstertje uit 1936. De keukendeur is vernieuwd, maar in een oorspronkelijk kozijn met bovenraam gevat. Het bovenraam heeft nog het oorspronkelijke glas-in-loodraam.

De zijgevel met oorspronkelijk venster en (vernieuwde) deur naar de keuken.

De vensters van de keuken zijn smal en hoog. Het is gebruikelijk om keukenvensters een andere vorm te geven dan vensters van woonkamers (dat geldt overigens ook voor eetkamervensters). Ze zijn sinds de bouw ongewijzigd. Links is wel een onderdorpel verdwenen.

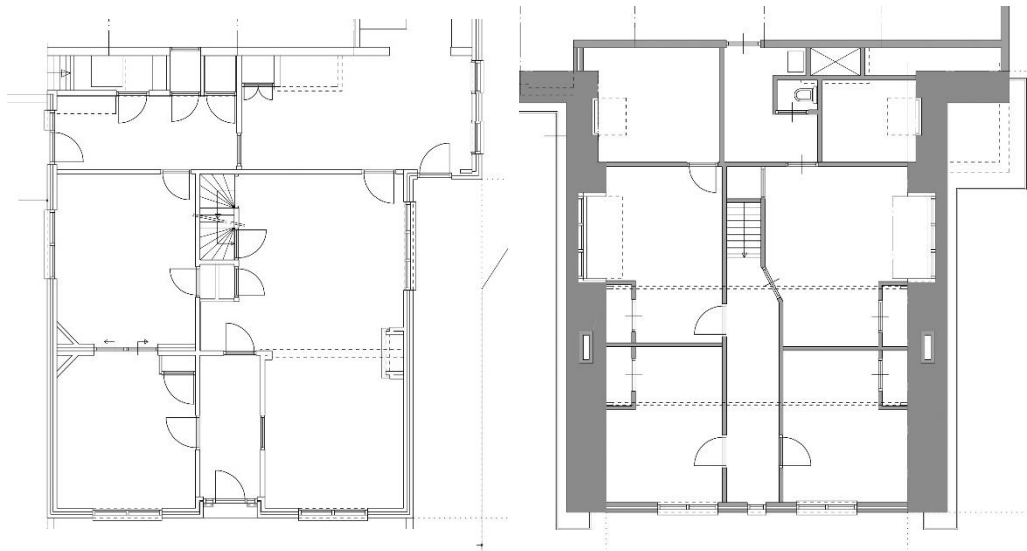
5.3 Het interieur van het woongedeelte

5.3.1 De interieurindeling

De indeling van het interieur is nog vrijwel volledig intact. De enige verandering op de begane grond is de sloop van de tussenmuur tussen de voor- en achterkamer aan de rechterzijde.

Vermoedelijk was die muur oorspronkelijk voorzien van suitedeuren en waren er tegen de zijgevel ruggelings geplaatste hoekschouwen tegen de muur aanwezig. Die hoekschouwen hebben plaats gemaakt voor een enkele haard die de vergrootte ruimte verwarmt. De situatie met suitedeuren en hoekschouwen is links op de begane grond nog intact.

Op de verdieping is de kamerindeling nog volledig uit de bouwtijd. Alleen op de achterzolder (de verdieping boven het verbindingsdeel) is ingegrepen. Hier zijn na 1936 een badkamer, toilet, overloop en een vijfde slaapkamer tot stand gebracht. Vermoedelijk gebeurde dit omstreeks 1950, gelet op de vormgeving van de deuren.

De plattegronden van het woongedeelte in de huidige toestand.

De begane grond heeft aan de straat een halfdiepe gang met aan weerszijden een voorkamer. Daarachter bevinden zich twee achterkamers van ongelijke breedte. De breedste kamer is vermoedelijk de eetkamer geweest die een centrale rol zal hebben gespeeld in het dagelijks leven (wat van oudsher de herd was). Alle deuropeningen zijn nog oorspronkelijk, behalve de deuropening naar de voorkamer rechts. De deuropening daar is dichtgezet op het moment dat voor- en achterkamer werden samengevoegd. De kamerdeuren in de gang bevinden zich, zoals gebruikelijk, recht tegenover elkaar, midden in de kamers.

Opvallend aan de indeling is dat de trap naar de verdieping in een kastenwand is weggewerkt. In de jaren dertig was het gebruikelijker om de trap open te hebben, architectonisch nadruk te geven en met een opgang vanuit de gang. Hier is dus voor een in de bouwtijd wat gedateerde kastenwand gekozen.

De gang en de voorkamer links, nog met suitedeuren.

De voorkamer rechts. Op de rechterfoto in de achterkamer van links naar rechts de gangdeur, een kastdeur, de deur naar de kelder en de deur naar de verdieping.

Ook wat ouderwets is de grote wasemvang in de keuken met de vaste keukenkast daarnaast. In 1936 zijn dit late voorbeelden van lange bouwtradities. In de tussengang tegen het bedrijfsgedeelte wordt een portaaltje geflankeerd door een 'badkamer' (in feite een trapkast) en een toiletruimte. Aan de oorspronkelijkheid werd tijdens het veldwerk kort getwijfeld, omdat het geheel door elementen en afwerkingen die in de jaren zeventig werden aangebracht een afwijkend karakter heeft gekregen. Op basis van onder andere deurkozijnen die duidelijk ouder zijn dan de voorzetwanden, durven wij hier wel te stellen dat de huidige indeling de oorspronkelijke is.

De tussengang met links van voor naar achter de deur van de badkamer in de trapkast, de (niet-oorspronkelijke) deur van het portaaltje naar het bedrijfsgedeelte en de toiletdeur. In de achtergrond de keukendeur.

De keuken met links de buitendeur.

Op de verdieping is sprake van een middengang over de gehele diepte, dus leidend langs slaapkamers aan de voor- en achterzijde. Alle kamers hebben een oorspronkelijke vaste kast, geplaatst tegen de tussenmuren van de kamers. De achterkamers hebben van oudsher dakkapellen. Boven de keuken en de tussengang is een overloopje met toilet, badkamer en vijfde slaapkamer gemaakt, zoals gesteld op een later moment.

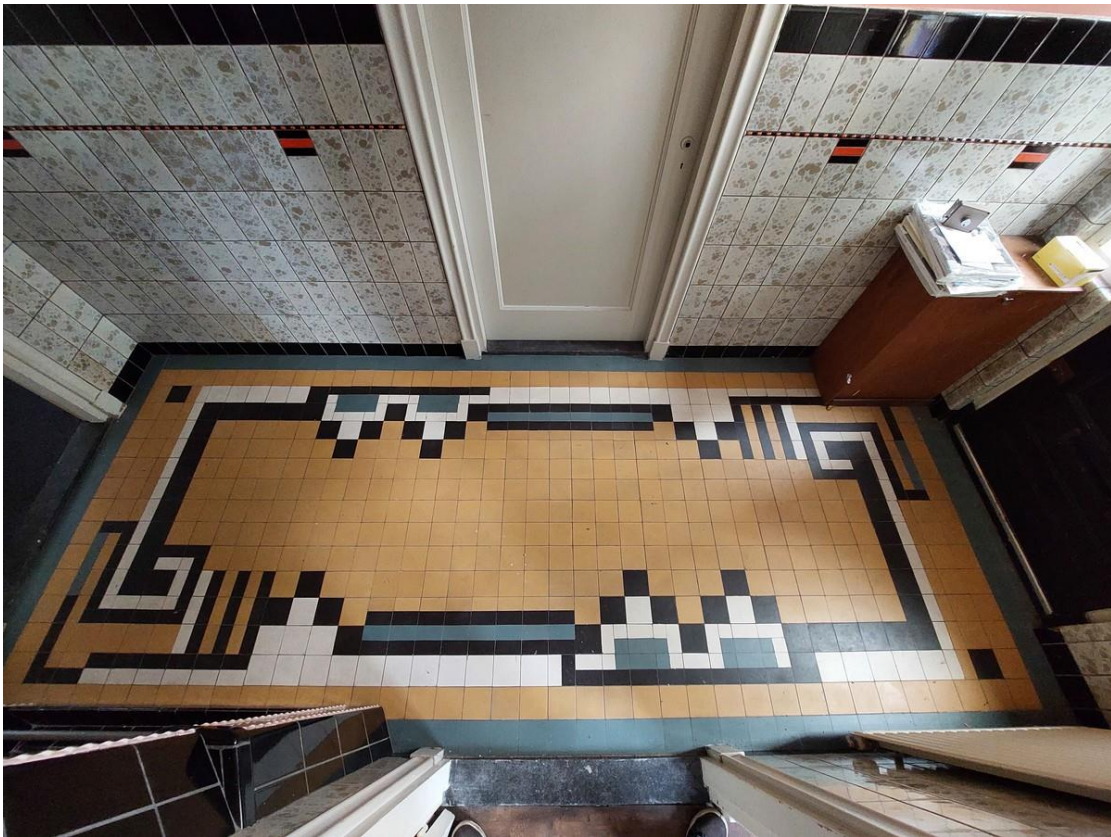
5.3.2 De gang

Van alle ruimten op de begane grond, is het oorspronkelijke karakter van de gang het minst gewijzigd. Zo treffen we in de gang nog een fraaie tegelvoer aan uit de bouwtijd. Wat de vloer typisch voor de jaren dertig maakt, is de dat in het patroon afgeweken is van de symmetrie van weleer. Het patroon is met vier verschillende kleuren tegels gelegd. Of in het Art Deco patroon ook enige sprake is van symboliek, kon niet worden vastgesteld. De wanden van de gang hebben de oorspronkelijke deuopeningen, deurkozijnen en deuren behouden. De kamerdeuren zijn uitgevoerd met één paneel, en onderscheiden zich hiermee van de keukendeur, die van oudsher een paneel met daarboven een ruitje heeft. Verschil in deuren was een architectonisch middel om verschil in functie aan te duiden. Ook het lijstwerk langs de deurkozijnen is nog oorspronkelijk. De holle profilering is ook sterk tijdsgebonden. Opvallend is de eenvoudige vormgeving van de neuten. Vermoedelijk is hiermee aansluiting gezocht bij de tegelvloer en tegelplint. De wandafwerking uit 1936 is nog volledig intact, met dien verstande dat het stucwerk boven de tegellambrisering later een keer is overschilderd (dat geldt overigens ook voor al het houtwerk: deuren, kozijnen en aftimmerlatten). Onder de witte verf op het pleisterwerk zien we een gele kleur passend bij de tegelvloer, het houtwerk heeft een groengele kleur gehad, passend bij de tegellambrisering.

De gang vanaf de voordeur. Rechts de deur naar de rechter voorkamer. Die deur is niet meer in functie.

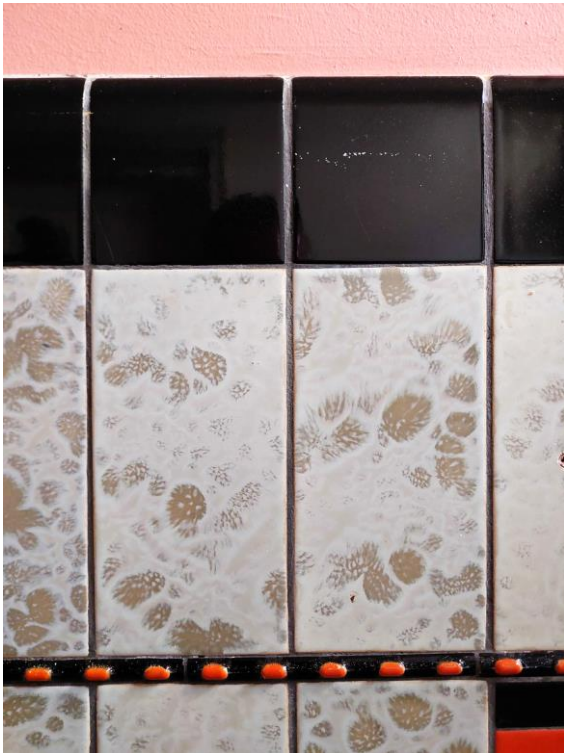
De tegellambrisering is driekleurig. We zien een zwarte plint, bies en randlijst. De bies is verlevendigd met rode kralen, in hoge mate karakteristiek voor de Interbellumperiode. Niet alledaags is het design van de groene lambriseringstegels, welke gevlekt zijn. Dit zal zeker niet naar ieders smaak zijn. In de hal is ook het oorspronkelijke stucplafond nog aanwezig. Dit is een stucplafond op riet, zo blijkt in andere vertrekken waar soortgelijke plafonds schades hebben waardoor het riet te zien is. Het plafond heeft een rond middenornament en een geprofileerde spiegellijst. Of het plafond van oudsher wit is, is niet helemaal zeker (het wit van de tegelvloer zou hier terug kunnen komen).

De tegelvloer uit 1936.

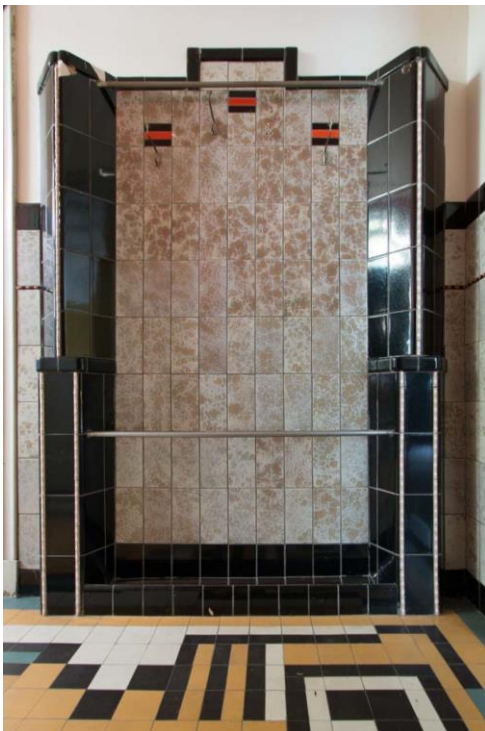

De oorspronkelijke aftimmering van de deurkozijnen. Rechts een houten neut. Onder de huidige toplaag gaan oudere afwerkingen schuil.

Detail van de tegellambrisering. Rechts het stucplafond uit 1936.

Bijzonder interieurelement in de gang is het garderobemeubel, net als de vloer ontworpen onder invloed van de Art Deco. Dit soort betegelde garderobes werd vrijwel uitsluitend toegepast in de Interbellumperiode. Het meubel verkeert in redelijk goede staat. Eén kapstokhaak is verdwenen en één van de twee bovenrails bestaat niet meer.

Het garderobemeubel uit de bouwtijd, met linksboven schade. Rechts één van drie nog aanwezige haken.

5.3.3 De kamers links

De woonkamers links in het woongedeelte behoren tot de oorspronkelijke opzet van het interieur. De kamers hebben nog de oorspronkelijke scheidingswand met in het midden suitedeuren uit de bouwtijd. In de voorkamer worden de deuren geflankeerd door het rookkanaal van een vermoedelijk ontmantelde kachelschouw en door een oorspronkelijke vaste kast. Waar in de negentiende-eeuw dit soort kasten een integraal onderdeel van de scheidingswand vormden, heeft de kast van Berg 62 een meer op zichzelf staand karakter. Geïntegreerde kasten waren hier geen optie, vanwege de hoekschouwen. Mogelijk heeft de achterkamer ook een dergelijke kast gehad. Dit kon niet aan de hand van sporen worden vastgesteld (wellicht bevinden zich nog aanwijzingen onder de huidige vloerafwerking). Een aanwijzing dat er geen soortgelijke kast in de achterkamer is geweest, is het gegeven dat er een ingebouwde muurkast aanwezig is. De oorspronkelijkheid van de kast is evident op basis van de paneeldeur en de omlijsting daarvan, identiek aan de kamerdeuren. In de achterkamer is nog een marmeren mantel aanwezig van de kachel die in de hoek heeft gestaan. De wanden in de ruimte hebben recente afwerkingen. Daarachter zouden nog oudere afwerkingen aanwezig kunnen zijn. De geprofileerde plinten blijken niet oorspronkelijk te zijn (we komen ze ook in het bedrijfsgedeelte tegen waar ze zeker secundair zijn, dus ook in de kamers later toegepast – ook de aansluiting op bijvoorbeeld de marmeren kachelmantel wijst hierop). Bij de vensteropeningen zijn nog enkele vensterbanken uit de bouwtijd aanwezig. Die zijn niet direct te herkennen, omdat de vensterbanken in een latere fase met nieuwe vensterbanken zijn afgedekt. Onder de oude vensterbanken is op verschillende plekken nog een aftimmering met geprofileerd hout uit de bouwtijd aanwezig.

De voorkamer links. Alle deuren zijn oorspronkelijk, het plafond is secundair. Links het rookkanaal van een hoekschouw.

Wat niet oorspronkelijk is in de beide kamers, is het balkenplafond. Het plafond geeft een jaren zeventig sfeer, maar het zou ons niet verbazen wanneer het van nog latere datum is (jaren negentig). Door de plafondplaten tussen de balken op te lichten, is een glimp op te vangen van de plafonds die daarboven aanwezig zijn. Het gaat om stucietplafonds met rond middenornament en geprofileerde spiegellijst. De detaillering van de plafonds is verzorgd doch sober. In het bouwjaar

loopt de toepassing van stucrietplafonds ten einde, onder andere vanwege de opkomst van steengaasplafonds die doorgaans niet met ornamenten werden opgesierd.

De achterkamer met in het midden van de ruimte een inbouwkast.

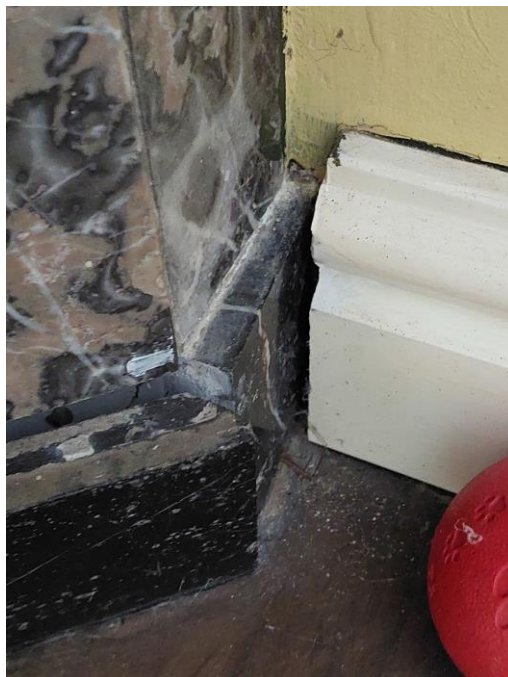
De marmeren hoekschouw in de achterkamer. Rechts detail van de oorspronkelijke vensterbank, opgedekt met een later aangebracht exemplaar.

Een aantal deuren heeft nog krukstellen uit de bouwtijd van het pand.

In de kamers gaan stucplafonds schuil boven verlaagde balkenplafonds.

Bediening van de houten buitenrolluiken. Rechts aansluiting van niet-oorspronkelijke plint op de kachelmantel.

Oorspronkelijke ramen zijn overschilderd, en nog voorzien van hang- en sluitwerk uit de bouwtijd. Rechts is één van de (standaard) paumellescharnieren te zien waarmee deuren zijn afgehangen. Er werd met sleufschroeven gewerkt.

5.3.4 De kamers rechts

De voorkamer heeft veel van het oorspronkelijke karakter verloren, door sloop van een kamerscheidende tussenwand (vermoedelijk met suitedeuren), van de hoekschouw en wellicht een vaste kast zoals in de linker voorkamer aanwezig. Vernieuwing van de ramen in de voorgevel heeft de ruimte vanuit bouwhistorisch perspectief ook geen goed gedaan. In de ruimte ligt een nieuwe vloerbedekking, zijn wanden opnieuw afgewerkt, onder andere met houten plinten en is een verlaagd plafond aangebracht. Boven dit plafond kon een oorspronkelijk stucplafond worden waargenomen. Een noemenswaardig element is het brievenbuskastje in de voorgevel, met dien verstande dat een dergelijk kastje in een woonkamer niet heel erg charmant is.

De voorkamer. Rechts de recente haard en de balk die in de plaats is gekomen van de kamerscheidende wand.

De achterkamer heeft net als de voorkamer een nieuwe vloerafwerking, wandafwerking en verlaagde plafonds gekregen. Ook in deze ruimte gaat boven het verlaagde plafond nog een stucrietplafond uit de bouwtijd van het pand schuil. In de ruimte trekt vooral de wand met kastdeur en de twee trapdeuren de aandacht. De deuren zijn oorspronkelijk, tot aan de deurgrepen aan toe. Onder de huidige verflaag gaat zonder twijfel de oorspronkelijke afwerkingskleur nog schuil. De kastdeur heeft de oorspronkelijke beglazing gehouden. Zoals op de foto is te zien, is de proportionering van de kamerdeur niet heel erg geslaagd (het ruitje en het paneel zijn sterk gedrukt). De deur naar de keuken is een vervanging van een oudere deur. Het kozijn, de aftimmeringen en de scharnieren stammen uit 1936, de huidige deur is later aan die oude scharnieren afgehangen.

De achterkamer met kast- en trappenwand.

De trap naar de verdieping is recentelijk opnieuw bekleed.

5.3.4 De keuken

De keuken is een opvallend grote ruimte. Historische afwerkingen van vloeren, wanden en plafond zijn niet te zien, maar mogelijk nog wel aanwezig. Zo verwachten we dat onder de huidige laminaatvloer nog wel een tegel- of plavuizenvloer schuil gaat en dat achter de secundaire lambrisering best wel eens een tegellambrisering verborgen kan zitten. In deze ruimte is geen stucietplafond aanwezig. Zo'n plafond is er ook nooit geweest. Via een gat in het verlaagde balkenplafond kijken we tegen de houten balklaag van de verdieping. Dat die balklaag in het zicht is geweest, blijkt uit de verf waarmee balken en vloerdelen zijn beschilderd.

Een in 1936 al gedateerd element is de grote wasemvang, die traditioneel voorzien is van een boezem met planken waarop bordjes konden worden geplaatst. Dat we dit onderdeel als gedateerd omschrijven, is overigens geen waardeoordeel. Als sluitstuk van een zeer lange traditie die terug te voeren is op de middeleeuwse hallenhuizen is dit onderdeel van het pand zondermeer aardig. Links van de voormalige kookplaats bevindt zich van oudsher een vaste kast. We zien hier net als in de kast in de achterkamer een deur met ruiten in roeden. Het geheel is wel wat aangetast. Door het verlaagde plafond is het luikje boven de kast ingekort en de kookplaats is voorzien van nieuw tegelwerk (wellicht over het oude gezet).

De keuken gezien in de richting van de buitendeur (links) en achterkamer. Rechts de kookplaats met keukenkast uit 1936.

Geen stucplafond maar een beschilderd balkenplafond in de keuken.

De keukenruimte staat vermoedelijk na verbouwing in open verbinding met een nieuwe keuken, vermoedelijk ondergebracht in de voormalige bijkeuken. Dit lijkt in de jaren negentig te zijn gedaan. Wij rekenen deze voormalige bijkeuken in deze rapportage tot het bedrijfsgedeelte.

5.3.5 De tussengang

In de tussengang zijn vier van de vijf deuren nog de oorspronkelijke, met dien verstande dat de oorspronkelijke deuren ontdaan zijn van krukstellen uit 1936 en de deuren later overschilderd zijn. Het karakter van de verkeersruimte is sterk gewijzigd, door het aanbrengen van voorzetwanden (schrootjes), het vernieuwen van de vloerbedekking en het aanbrengen van een verlaagd balkenplafond onder een schrotenplafond dat het oorspronkelijke zou moeten zijn. Dat de wanden lila zijn geschilderd, komt het monument ook niet ten goede.

De gang vanaf de deur in de zijgevel. Van links naar rechts de badkamerdeur, de deur naar het bedrijfsgedeelte, de toiletdeur, de keukendeur en de deur naar de achterkamer.

Er is een badkamer ingebouwd in een trapkast. De kast bevindt zich onder de trap die in het bedrijfsgedeelte naar de zolder gaat. Die trap dateert uit 1936. De badkamer heeft een aluminium wastafel met daarboven een oorspronkelijk glas-in-loodraampje. Het tegelwerk is karakteristiek voor eind jaren zeventig. De toiletruimte is nadien nog eens vernieuwd. Het zou kunnen dat hier oudere afwerkingen zijn overtegeld.

Het plafond in de gang en boven het verlaagde plafond de schroten van het voorzetwandje.

De badkamer in de trapkast. Rechts het toilet.

5.3.6 De kamers op de verdieping

De vier kamers op de verdieping zijn vergelijkbaar met elkaar. De kamers hebben recente vloerafwerkingen. De wandafwerkingen en plafonds dateren nog uit de bouwtijd. Alleen in de gang is het plafond met een ornament en een vlakke randlijst gesierd. In de kamers zijn de plafonds vlak en gaan vloeiend over in de afwerking van de wanden cq het dakvlak.

De kamers hebben alle nog de oorspronkelijke kamerdeuren. Zoals gebruikelijk zijn op de verdieping andere deurtypen toegepast dan op de begane grond. De deuren hebben een driedeling met in het bovendeel een zesruits raam, bezet met sierglas dat eenvoudig doch fraai te noemen is. De deuren zijn voorzien van het oorspronkelijke hang- en sluitwerk en ook de krukstellen stammen nog uit 1936. Waar de huidige toplaag (verf) is beschadigd, komt een oudere kleurstelling in het zicht. In 1936 is er met groentinten gewerkt, zoals we ook op de begane grond zagen.

De gang vanaf de voorgevel. Rechts één van de kamerdeuren.

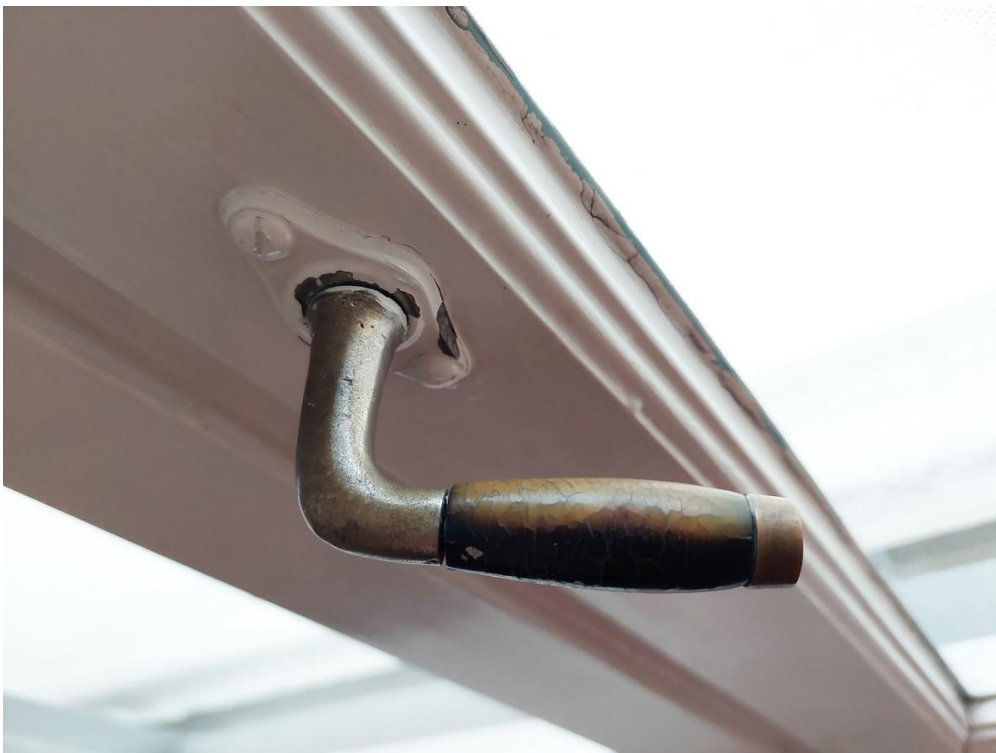
Eén van de rolluikkasten op de verdieping. Rechts een rookkanaal in één van de kasten.

In drie van de vier kamers zijn op de vloer houten kisten aanwezig. Dit zijn de omtimmeringen van de houten rolluiken in de voorgevel en de linker zijgevel van het pand. In de voorgevel zijn de oorspronkelijke vensterbanken nog intact en ook het lijstwerk om de vensters dateert nog uit de

bouwtijd. Alle vier de kamers hebben een vaste kast. De kastdeuren zijn geënt op de kamerdeuren en hebben dus ook een driedeling, hier uiteraard geen beglazing bovenin de deur. De deuren hebben de oorspronkelijke grepen. Er zijn geen sloten toegepast. De kasten ontnemen in de kamers het zicht op de rookkanalen.

De grepen van de kastdeuren en de krukken van de kamerdeuren stammen uit de bouwtijd.

De raamgrepen die in 1936 in de dakkapel werden toegepast.

In de twee achterkamers zijn oorspronkelijke dakkapellen aanwezig. De oorspronkelijkheid kan onder andere worden opgemaakt uit de toegepaste raamgrepen, de haken en ogen waarmee de ramen geopend gehouden kunnen worden én de zorg die is besteed aan het afwerken van de op de dakkapel aansluitende gordingen.

De kleurstelling van het houtwerk is niet uit 1936. Het is gebruikelijk dat warme kleuren uit de Interbellumperiode later wit overschilderd zijn.

In elk van de vier kamers bevindt zich een soortgelijke vaste kast. Rechts één van de twee dakkapellen uit 1936. Ook hier een rolluikkast. Radiatoren zijn van latere datum.

Oorspronkelijke vensterbanken bij de vensters in de voorgevel. Rechts sierglas in de kamerdeuren. Inkijk in de slaapkamers vanuit de gang, werd ermee voorkomen.

Dat de kamerindeling op de achterzolder van latere datum is, blijkt onder andere uit de deurtypen die hier zijn toegepast. Het zijn deuren die stilistisch in de jaren vijftig zijn te plaatsen. De deuren hebben een tweedeling met bovenin een enkele ruit. Het glas wijkt af van de kamerdeuren uit 1936. Er zijn ook andere krukstellen en scharnieren toegepast. Het lijkt er op dat de ruimten in de jaren zeventig nog een keer zijn gemoderniseerd door het aanbrengen van schrotenplafonds. Het toilet en de badkamer zijn later nog eens vernieuwd door nieuw tegelwerk en nieuw sanitair aan te brengen.

De achterzolder heeft deuren uit de jaren vijftig. Het sanitair is van latere datum.

5.5 De kelder

In de kelder is weinig noemenswaardigs aanwezig. De kelder heeft nog wel de oorspronkelijke tegelvloer. Daarbij is zelfs de moeite genomen om een randlijst aan te brengen. Dankzij die randlijst kan bepaald worden dat een kolenbak een oorspronkelijk element is (de randlijst gaat langs de bak). De keldertrap is zeer standaard. De ramen in het kelderlicht zijn in de jaren zeventig vernieuwd.

De keldervloer uit 1936.

De keldertrap uit 1936. Ook de leuning(en leuningbeugels) zijn uit die tijd.

6

Het bedrijfsgedeelte

6.1 De constructie van het bedrijfsgedeelte uit 1936

- De fundering

Er is tijdens het veldwerk geen informatie verkregen over de fundamente van het bedrijfsgedeelte van de boerderij. Het leidt voor ons geen twijfel dat de gevels van het gebouw zijn opgetrokken op een fundament op staal. De lange gevels zijn dragende gevels. Vermoedelijk zijn de fundamente verzwaard daar waar de kasspannen in deze gevels zijn opgelegd.

- De opstanden

De opstanden verschillen in wezen weinig van de opstanden van het huis voor waar het de gevels betreft. Hier is duidelijk sprake van één ontwerp. De gevels zijn opgetrokken in machinaal gevormde bakstenen. Het halfsteens metselverband is een aanwijzing dat het hier gaat om gevels met een (lucht)spouw. De opstanden hebben een trasraam van donkerdere, harder gebakken baksteen, afgedekt met een rollaag.

In het interieur is vermoedelijk van oudsher sprake van een tweedeling. De tussenmuur is steensdik en in kruisverband opgetrokken. Deze muur is alleen op de begane grond aanwezig.

- De vloerconstructies

De vloer op de begane grond is een cementvloer. In de voormalige winkelruimte is over deze vloer een recentere dekvloer aangebracht, waardoor van de cementvloer maar weinig is te zien. In hoeverre de vloer oorspronkelijk is, kon niet worden nagegaan. Vermoedelijk is in de deel van oudsher een cement/betonvloer aanwezig.

De zoldervloer is in de voormalige winkelruimte van recente datum. De vloer is vrijwel zeker ten behoeve van de vloerenwinkel die een tijd in het pand gehuisvest is geweest, aangebracht. De vloeren zijn met platen underlayment gemaakt op een vuren houten balklaag die aan de kasspannen is vastgezet. Er zijn ten behoeve van deze vloer enkele stalen kolommen geplaatst op de begane grond. De zoldervloer van de ruimte achter het woongedeelte heeft een combinatievloer waarbij houten balken zijn gecombineerd met houten T-balken. De broodjes zijn van gasbeton. Vermoedelijk is de vloerconstructie in de jaren zeventig aangebracht.

De cementvloer met recente(re) toplaag uit de winkelperiode. De broodjesvloer met elementen van gasbeton.

De vurenhouten balken en underlaymentplaten van de zoldervloer in het voormalige winkelgedeelte. Links één van de stalen kolommen die hier zijn opgesteld.

Ter plaatse van de vide zijn inkepingen te zien van verdwenen vloerbalken.

- De kapconstructie

Het bedrijfsgedeelte heeft zes kaspanten, haaks gericht op en opgelegd in de lange gevels. Drie van de spanten zijn volledig symmetrisch. De kaspanten achter het woongedeelte, zijn dat niet. Deze spanten zijn als het ware ingekort, omdat het woongedeelte als het ware insnijdt in het bedrijfsgedeelte. Hieronder wordt een volledig spant beschreven.

De drie volledige spantbenen zijn van het verbeterd Hollands type. De spanten zijn samengesteld uit een voetbalk die in de gevels is opgelegd, spantbenen die op de muurplaten zijn gesteld en met kreupele stijlen op de voetbalk zijn afgeschoord. Onderling zijn spantbenen en kreupele stijlen verbonden door middel van blokkeels. In de nok zijn de spantbenen tegen de nokbalk gezet. De verbinding hier is gespijkerd en gezeurd door middel van een met bouten bevestigd anker. Op die manier zijn de nokstijlen overigens ook met de voetbalk verbonden en ook de verbinding van spantbenen en kreupele stijl is met een (stop)anker tot stand gebracht. De dubbel uitgevoerde trekbalken die de spantbenen bijeenhouden, zijn met gespijkerde én geboute verbindingen vastgezet.

Op de spanten liggen vijf gordingen per schild. De gordingen zijn zoals gebruikelijk op driehoekige klossen gelegd. De kap is nageïsoleerd, waardoor sporen en panlatten bijna nergens zijn te zien. Op de plekken waar de isolatie is weggefallen, zien we sporen en panlatten die oorspronkelijk lijken te zijn.

Twee van de kapspanten.

Detail van de voet van de spanten. Rechts in detail één van de telmerken (hier een IV).

De sporen, panlatten en pannen.

De gevels van het bedrijfsgedeelte (bewerkt).

6.2 Het exterieur

De lange straatgevel van het bedrijfsgedeelte, heeft eenzelfde opzet als de gevels van het huis. Er is sprake van een in schoonverband opgetrokken gevel met trasraam en een zeer eenvoudige gootlijst. Het trasraam is beëindigd met een rollaag. In de gevel zijn twee oorspronkelijke gevelopeningen aanwezig. De vensteropening links is oorspronkelijk, evenals de opening voor deeldeuren rechts in de gevel. Het karakter van de gevel is sterk aangetast doordat tussen beide gevelopeningen uit 1936 een grote pui is geplaatst. Dat deze opening in bestaand metselwerk is ingebroken, kan onder

andere worden afgeleid uit de ingezaagde dagkanten waar ook voegmortel is doorzaagd. Dat er sprake is van een faseverschil tussen beide grote openingen, blijkt ook uit verschil in stalen lateien die zijn gebruikt.

De lange straatgevel sluit aan op het woongedeelte. De middelste gevelopening is een toevoeging.

Bij het maken van de nieuwe gevelopening, heeft met de linker deel deur van de bestaande opening verplaatst naar de nieuwe opening. De deuren (of wat daarvan resteert – de deuren verkeren in erbarmelijke staat) dateren dus nog uit 1936. Het oorspronkelijke venster is uitgevoerd in beton. Een betonnen venster zou in 1936 (zeker in Nuenen) behoorlijk vroeg zijn. Hier moet echter sprake zijn van een veel recentere raam, dat in de plaats is gekomen van een ouder venster. Dit menen we onder andere op te mogen maken uit de gecementeerde onderdorpel en de wijze waarop naden tussen beton- en metselwerk met dezelfde mortel zijn afgesmeerd.

De verplaatste deel deur uit 1936. Rechts de niet-oorspronkelijke dagkant.

De korte gevel van het stalgedeelte is blind. Tegen de gevel bevindt zich van oudsher een aanbouw die in eerste instantie als varkensstal heeft gediend. Later is tegen de gevel ook nog een garage aangebouwd. In het interieur is te zien dat er een deuropening is geweest tussen het bedrijfsgedeelte en de varkensstal. De rollaag van het trasraam is hier namelijk doorbroken. De dichtzetting is uitermate netjes tot stand gebracht.

De korte gevel van het stalgedeelte met later aanbouwde garage. Rechts de dichtgezette deuropening (onderbreking rollaag).

De lange achtergevel gaat grotendeels schuil achter aanbouwsels uit de bouwtijd. De varkensstal tegen de gevel hoort tot de oorspronkelijke opzet, evenals twee aanbouwsels aan weerszijden van het in 1997 overdekte terras. Met name in het interieur is nog de nodige informatie aan de gevel te ontlelen. Zo zien we bijvoorbeeld dat zowel de varkensstal als de aanbouw hierop aansluitend, allebei vanuit het bedrijfsgedeelte een ontsluiting hebben gehad die later is dichtgezet. In het interieur zien we hier duidelijk twee dichtgemetselde deuropeningen onder strekse boog.

De achtergevel van binnenuit, met twee dichtgezette deuropeningen.

De lange achtergevel heeft ter plaatse van het in 1997 overkapte terras van oudsher twee deuren (waarvan één dubbele), een vensteropening (thans met een niet-oorspronkelijke betonraam) en een zolderluik, vermoedelijk ten behoeve van het optassen van hooi. De deuren dateren nog uit 1936. Het oorspronkelijke karakter van de gevel is aangetast door het wit schilderen van het metselwerk. Dit is vermoedelijk gedaan om het overdekte terras minder donker te maken.

De achtergevel ter plaatse van het overdekte terras.

De gevels van de kleine oorspronkelijke aanbouwen bevatten weinig zaken die noemenswaardig zijn. Dat de bouwdelen uit de bouwtijd stammen, blijkt uit de gelijkenis van het metselwerk met het metselwerk van het bedrijfsgebouwe en het woonhuis. Het karakter van de linker aanbouw is aangetast door verven van metselwerk en vergroting, waardoor op de achtergevel nu een onooglijke pui aansluit.

De oorspronkelijke aanbouwen.

De korte, rechter zijgevel heeft op de begane grond een deuropening onder strekse boog gehad. Die deuropening is tot vensteropening vermaakt. Afgaande op het venster en de keramische onderdorpels, zal dit in het laatste kwart van de twintigste eeuw zijn gedaan. De gevel is moeilijk benaderbaar en stevig begroeid, waardoor twee vensteropeningen tijdens het veldwerk onopgemerkt bleven. De vensters zijn in het interieur te zien. Daar zijn vierruits betonramen in de muren gevat, waarvan de oorspronkelijkheid niet kon worden bepaald. Op de zolder is sprake van een vensteropening, die smal en relatief hoog is. De gecementeerde dagkanten die we aan de binnenzijde zien, doen vermoeden dat deze vensteropening secundair is

(of is ontstaan door vergroting van een bestaande opening). We treffen hier eenzelfde betonnen raam aan als in de toegevoegde garage.

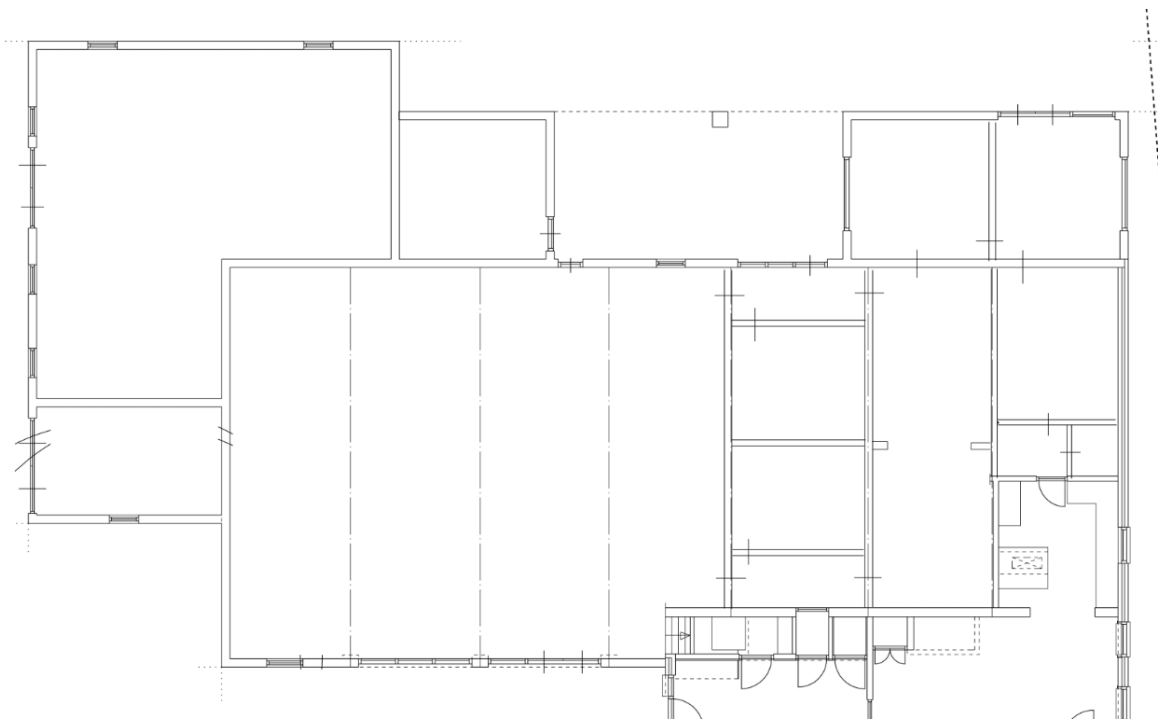
In de korte rechter zijgevel zien we een tot vensteropening vermaakte deuopening. De gevel staat kort op de perceelsgrens.

Een niet-oorspronkelijk betonraam in de korte rechterzijgevel, op zolderniveau.

6.3 Het interieur van het bedrijfsgedeelte

Vrijwel zeker heeft het bedrijfsgedeelte in 1936 al een tweedeling gekregen. De tussenmuur die voor deze tweedeling zorgt, heeft aan één zijde nog een tegellambrisering die stilistisch goed in de bouwtijd van het pand is te plaatsen. Eén van de twee delen, namelijk het deel recht achter de woning, heeft op later moment een onderverdeling gekregen met lichte scheidingswanden (gipsplaatwanden). Vermoedelijk is dit gedaan toen het gebouw in gebruik werd genomen als vloerenwinkel. Hier treffen we nauwelijks zaken aan die noemenswaardig zijn. Alleen in het deel dat als laatste als keuken en bijkeuken in gebruik was, kan nog worden uitgelicht. De keuken diende vermoedelijk oorspronkelijk als bijkeuken en zal van meet af aan functioneel meer bij het woongedeelte dan bij het bedrijfsgedeelte hebben gehoord. De keukeninrichting stamt uit begin jaren negentig. Dat geldt ook voor het toilet tussen keuken en bijkeuken. In de tegenwoordige bijkeuken zijn nog enkele wandtegels aanwezig in een lambrisering. Het zijn gele tegels met zwarte plint en bies. Toen het werkblad hier werd geplaatst, is een deel overtegeld met tegels die uit de jaren zeventig stammen. Het lijkt er op dat het bedrijfsgedeelte achter het woonhuis oorspronkelijk rondom een gele tegellambrisering heeft gehad. Het tegelwerk treffen we (overschilderd) namelijk ook aan tegen de steensdikke scheidingsmuur waarvan we aannemen dat deze oorspronkelijk is.

De plattegrond in de huidige toestand.

De trap die vanuit de grote ruimte lange tijd de zolder ontsloot, dateert nog uit de bouwtijd. Dit geldt ook voor de halfronde deur die onder rondboog is toegepast.

De keuken. Alle elementen en afwerkingen zijn van ná 1990.

Tussen keuken en bijkeuken een halletje met toilet. Al het zichtbare is van recentere datum.

In de bijkeuken een tegellambrisering die vermoedelijk in de bouwtijd is aangebracht. We zien dit tegelwerk ook op de oorspronkelijke tussenmuur.

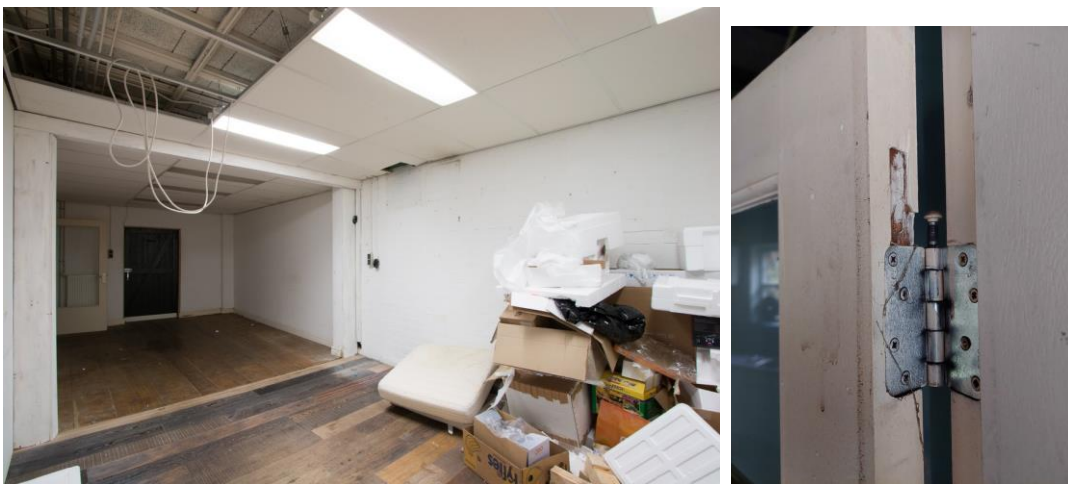
De kamer die vermoedelijk als tuinkamer werd aangebouwd. Rechts hergebruikte deuren in deze 'tuinkamer'.

De oorspronkelijke aanbouw tegen de achtergevel met uit de bouwtijd enkel nog een staldeur.

Keukentje uit de tijd van de vloerenwinkel. Rechts een gangetje uit die tijd, met doorgang naar het woongedeelte.

Weinig spectaculair interieur. Rechts op de foto een in nieuw kozijn hergebruikte deur.

Gangetje langs de achtergevel met daaraan grenzende ruimte.

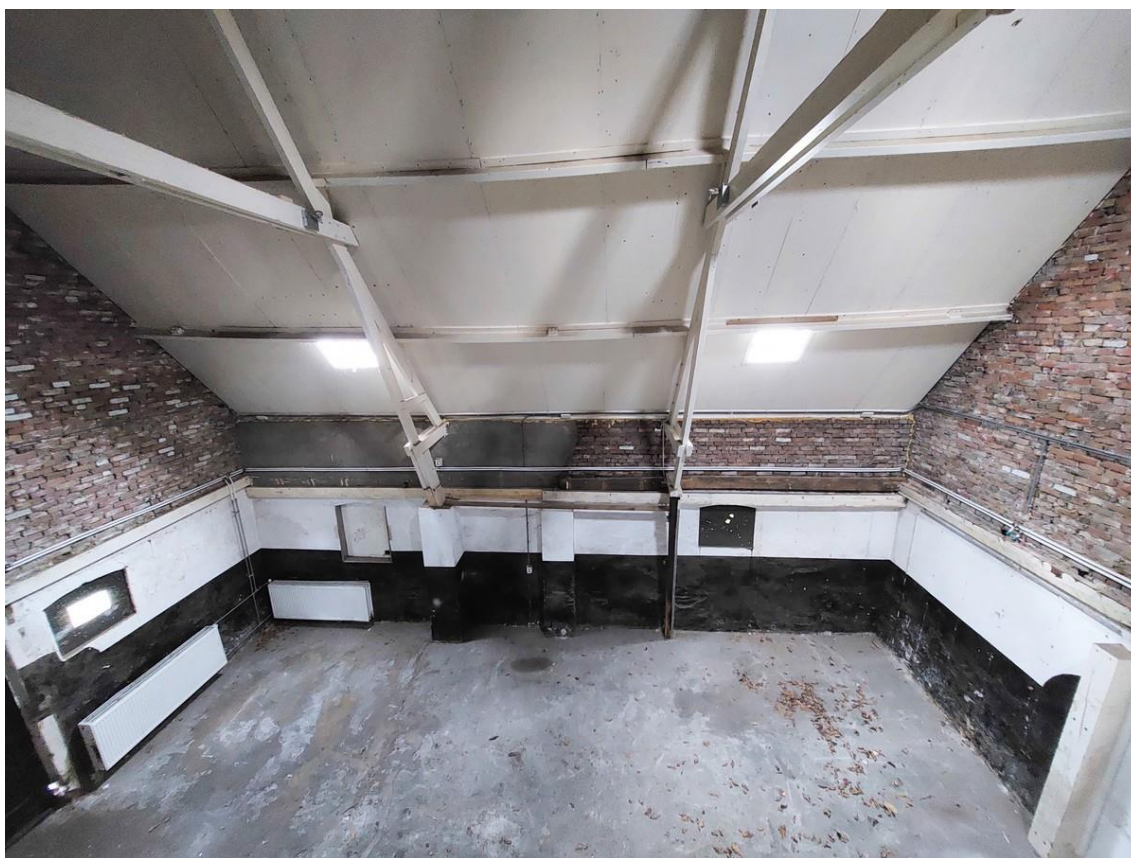

De oorspronkelijke zoldertrap in het bedrijfsgedeelte.

7

De varkensstal en garage

De voormalige varkensstal en de garage waren tijdens het veldwerk niet toegankelijk. Desondanks was het mogelijk om in de voormalige stal een blik te werpen, namelijk vanaf de zolder van het bedrijfsgedeelte van de boerderij. In aanvulling met verkenning van het exterieur, leverde dat een redelijk compleet beeld op. Namelijk het beeld van een zeer ingrijpend verbouwde stal waarin nauwelijks nog elementen uit de bouwtijd bewaard zijn gebleven. De verbouwing die plaatsvond, heeft geresulteerd in een ophoging van het bestaande gebouw en de realisatie van een groot aantal nieuwe gevelopeningen en het dichtzetten van oorspronkelijke gevelopeningen.

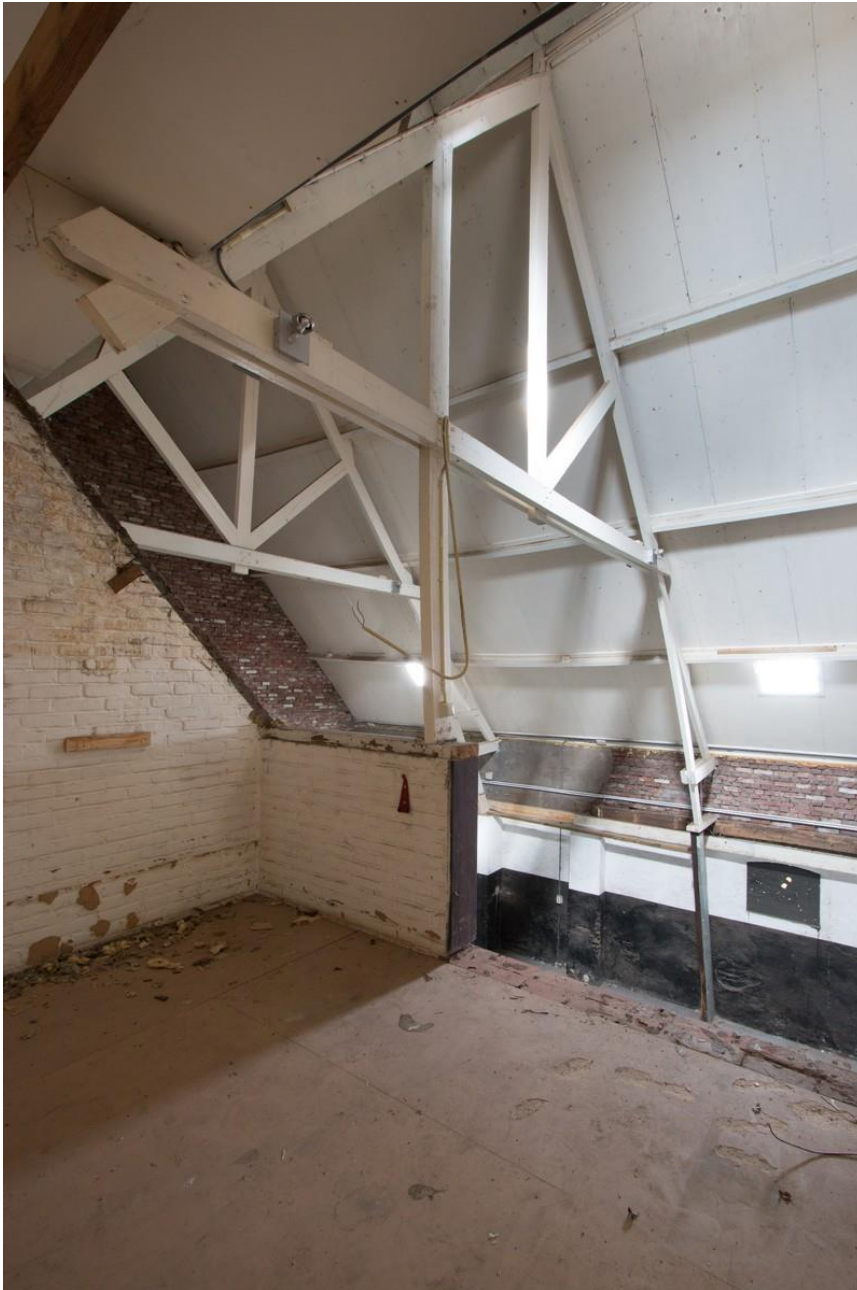

Zicht in de voormalige varkensstal vanuit de zolder van het bedrijfsgedeelte.

7.1 De constructie van de voormalige varkensstal

De stal heeft een betonvloer waarvan de oorspronkelijkheid niet kon worden bepaald. Een zoldervloer is niet aanwezig, maar lijkt er in het verleden wel te zijn geweest. Het zadeldak, dat uit de verbouwingsfase stamt, wordt gedragen door twee verbeterde Hollandse spanten. Grootste verschil met de spanten van het bedrijfsgedeelte is dat er geen voetbalken zijn toegepast. Nokstijlen zijn aan de onderzijde ingeklemd tussen de trekbalen. Er zijn hier wel steekschoren gebruikt. De spanten zijn dus samengesteld uit spantbenen, kreupele stijlen, nokstijl, steekschoren, trekbalen en blokkeels. Alle verbindingen zijn gespijkerd. Bouten zijn hier niet toegepast. Waarschijnlijk stamt de constructie uit omstreeks 1950, al zijn er geen concrete aanwijzingen die op een specifieke

bouwperiode wijzen. De kap heeft gordingen uit de tijd van de kaspanten. Later is het dak een keer geïsoleerd.

De kapconstructie van de voormalige varkensstal.

7.2 Het exterieur

De korte linker zijgevel van de voormalige varkensstal en de garage, staan bol van de bouwsporen. In het metselwerk is te zien dat de garage een toevoeging is (het metselverband vertoont verstoring op de overgang van bouwdelen). Opvallend aan het metselwerk van de stal, is dat het op de begane grond in koppenverband is gemetseld. Dit zien we niet veel. Een goede verklaring is er ook niet voor te geven. De punt van de gevel is in halfsteensverband gemetseld. Dat er sprake is van een faseverschil blijkt niet alleen uit verschil in metselverband, maar ook uit het voegwerk.

De drie gietijzeren stalramen zijn aan de bestaande gevel toegevoegd. Duidelijk is te zien dat de dagkanten van de raamopeningen in bestaand metselwerk zijn ingebroken en hoe men met cement heeft getracht de bouwsporen te verbloemen. De ijzeren raampjes zijn vrijwel zeker van elders afkomstig. De deuropening is ook secundair. De opening is zelfs gemaakt nadat de gevel werd opgehoogd. Zowel in het metselwerk in koppenverband als het metselwerk in halfsteensverband is te zien dat de deuropening is ingebroken. Wellicht is dit gedaan toen het gebouw als gemeentewerf in gebruik werd genomen (circa 1970). Met het maken van de deuropening ging een in de top bestaande venster- of luikopening verloren. Het restant van die opening is dichtgemetseld.

De korte linker zijgevel van de voormalige varkensstal.

Twee fasen metselwerk en secundaire gevelopeningen in de gevel. Rechts de verbrede garagedeur (zie rollaag).

De gevelopening in de garagedeur is niet meer oorspronkelijk. De opening is aan de rechterzijde verbreed. De deuren stammen dus ook niet meer uit de bouwtijd van de garage. Dat de opening is

verbreed, is op te maken uit de verlengde latei, de te korte rollaag daarboven én de cementering van de rechterdagkant.

Dichtgezette gevelopening uit de tijd van de ophoging, later doorbroken met de huidige dubbele deuren, vermoedelijk uit 1970.

Zicht op de gevel van binnenuit. Ook hier tekent de ophogingsfase zich duidelijk af.

De in kruisverband gemetselde lange achtergevel van de voormalige varkensstal heeft nog wel gevelopeningen uit de bouwtijd van de boerderij, 1936. Het gaat hier om vier later dichtgemetselde openingen voor staldeurtjes én een gietijzeren stalraam onder segmentboog links in de gevel. De staldeurtjes zijn verdwenen. De voormalige gevelopeningen zijn herkenbaar aan de halfsteens segmentboogjes en de ijzeren duimen waarin de gehengen van de staldeurtjes hebben gehangen. In deze gevel zien we niet alleen de ophogingsfase, maar ook een vrij omvangrijke herstelfase in het metselwerk. Het herstel tekent zich door gebruik van lichtere baksteen vrij goed af. In dit vernieuwde metselwerk is een luikopening aangebracht. Mogelijk is dit een reconstructie. In de gevel zien we enkele balklaagankers. De ankers ter plaatse van de kapspanten zijn geornamenteerd, wat niet gebruikelijk is in een achtergevel.

De lange gevel van de voormalige varkensstal met ten minste drie fasen metselwerk, waaronder ophoging en herstel. De ankers tonen aan dat er in het verleden een zoldervloer is geweest.

Dichtgemetselde opening voor één van de vier verdwenen staldeurtjes.

Sieranker en het enige oorspronkelijke venster van de voormalige varkensstal, uitgevoerd in ijzer.

De rechter zijgevel toont minder goed dan de overige, de ophogingsfase. Het voornaamste verschil tussen het metselwerk uit 1936 en het latere metselwerk, is dat het eerste in kruisverband is opgetrokken, en het tweede in halfsteensverband. Dat er sprake is van twee fasen, blijkt ook uit het voegwerk. De gevel heeft aan de buitenzijde geen gevelopeningen. Wel is er een gat ingehakt, waar in het verleden een balk voor een aankapping in is gestoken. Het daklijntje zien we in het metselwerk ook nog als aftekening. Tegen de gevel staat een schoorsteen. Waarschijnlijk is de geveltop tegen een bestaande schoorsteen gezet (en is daarna het rookkanaal hogerop getrokken met behulp van een pijp). In de gevel is een deuropening aanwezig waardoor een verbinding bestaat met de oorspronkelijke aanbouw tegen de gevel. Deze verbinding kon niet van dichtbij worden verkend. Door een raampje is te zien dat op het rookkanaal een buis is aangesloten van de buitenhaard die vermoedelijk tussen 1970 en 1980 werd gemaakt.

De rechter zijgevel van binnenuit. Rechts het exterieur.

De staldeur in de muur tussen varkensstal en aanbouw (vanuit de aanbouw) met aansluitend op het rookkanaal een pijp die naar de buitenhaard leidt.

De straatgevel van de secundaire garage is qua detaillering sterk geënt op de gevels van het bedrijfsgedeelte. We treffen in de gevel een oorspronkelijke vensteropening aan. Dagkanten zijn gemetseld met klezoren en drieklezoren, wat niet heel erg gebruikelijk is. De opening onder strekse boog heeft een betonnen raam waarvan wordt betwijfeld of het 't oorspronkelijke is, met name vanwege de onder het raam doorgaande dagkanten. Het lijkt er op dat er oorspronkelijk een hoger venster is geweest.

De straatgevel van de secundaire garage.

8 Waardering

8.1 Algemene historische waarde

In de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* wordt aangegeven dat voor de bepaling van de algemene historische waarde van een object inzicht moet worden verkregen in verbanden met maatschappelijke ontwikkelingen. Concreet wordt de bouwhistoricus gevraagd te toetsen of in het gebouw één of meerdere maatschappelijke ontwikkelingen tot uitdrukking komen, en zo ja, in welke mate en hoedanigheid. Dit is geen eenvoudige opgave, mede omdat concrete definities van de gehanteerde begrippen ontbreken. In deze rapportage worden alleen die begrippen gedefinieerd waarover binnen de kaders van het onderzoek uitspraken mogelijk zijn.

Onder culturele ontwikkeling wordt in dit kader verstaan de ontwikkeling van veronderstellingen, opvattingen, waarden, normen en de materiële uitdrukking daarvan door een samenleving of een groep daarin. De ontwikkeling van menselijke activiteit op tastbare wijze tot uiting gebracht. Berg 62 is met name van belang omdat het uitdrukking geeft aan typologische ontwikkeling van de boerderijbouw in de Interbellumperiode, waarin er een eind kwam aan de sterke dominantie die de langgevelboerderij lange tijd in de provincie heeft gehad. Aardig hierbij is dat in het interieur van het woongedeelte nog wel een vrij sterke traditionele invloed merkbaar is (met name in de keuken). De cultuurhistorische waarde is met name aangetast door aanpassing van het bedrijfs gedeelte en transformatie van de voormalige varkensstal.

Onder sociaaleconomische ontwikkeling wordt in deze rapportage gerekend de ontwikkeling die betrekking heeft op algemene welvaart/voortgang.

Het is helaas niet duidelijk met welke reden in 1936 een dan nog niet zo oude langgevelboerderij moest wijken voor het huidige gebouw. Mogelijk heeft dit met sociaaleconomische omstandigheden te maken. Het gebouw geeft wel uitdrukking aan veranderende opvattingen ten aanzien van met name de woonomstandigheden in het dorp, in de zin dat het woongedeelte veel nadruk kreeg en er leefruimte in overvloed was. Die ontwikkeling werd rond het midden van de negentiende eeuw ingezet, en culmineerde rond het midden van die eeuw.

Onder religieuze ontwikkeling wordt in deze rapportage gerekend de ontwikkeling die betrekking heeft op het spirituele en geloofsovertuiging.

Hiervan is geen sprake.

De geografische ontwikkeling kan worden gedefinieerd als de betekenis die het gebied heeft voor de door de mens gecreëerde leefomgeving; de wijze waarop het natuurlandschap in cultuurlandschap werd getransformeerd en aan ontwikkelingen in gebruik werd aangepast, zowel in materiële als immateriële zin.

Hiervan is weinig sprake. Hooguit kan worden gesteld dat het dorp zich vanaf het midden van de negentiende-eeuw ontwikkelde langs oude uitvalswegen, overwegend door realisatie van boerderijen.

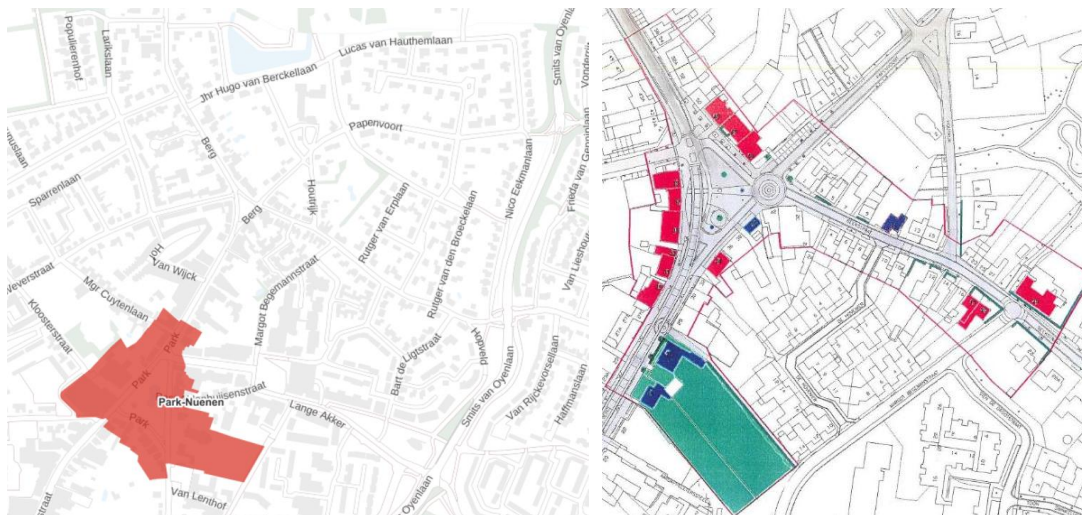
Onder bestuurlijke ontwikkeling wordt verstaan de ontwikkeling van zeggenschap over een maatschappelijk afgebakend gebied.

Hiervan is geen sprake.

8.2 Ensemblewaarden en stedenbouwkundige waarden

In de richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek wordt aangegeven dat voor de bepaling van de ensemblewaarden en stedenbouwkundige waarden inzicht moet worden verkregen in de status van vijf te onderscheiden componenten, waarvan hieronder enkele worden gecombineerd.

- Belang van het complex als essentieel onderdeel van een groter geheel dat cultuurhistorisch, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig van (inter)nationale betekenis is.
Het gebouw is niet gelegen binnen de grenzen van een beschermd dorpsgezicht. Het rijksbeschermd dorpsgezicht 'Park' ligt op afstand, ten zuidwesten van de boerderij. Het gemeentelijk beschermd dorpsgezicht 'Berg en Linde' ligt wat dichterbij. De grenzen van dit gebied zijn gelegd langs Berg 36.

De grenzen van het rijksbeschermd dorpsgezicht 'Park' en het gemeentelijk beschermd dorpsgezicht 'Berg en Linde'.

- Belang van het complex wegens de situering, verbondenheid met de ontwikkeling/uitbreiding van een streek, stad of wijk.

Dit belang is redelijk groot. Kijken we naar de monumentenlijst van Nuenen, dan zijn er binnen de gemeentegrenzen 32 rijksmonumenten en 69 gemeentelijke monumenten. Op de monumentenlijst staan vooral veel gebouwen uit de tweede helft van de negentiende eeuw en het begin van de twintigste. Van na de Eerste Wereldoorlog zijn er niet zo veel panden die de status van monument hebben gekregen, laat staan boerderijen. Wettenseind 1 is een vergelijkbaar monument, doch veel traditioneler van opzet. Binnen de collectie monumenten van de gemeente, is Berg 62 de belangrijkste representant van het agrarische bouwen in de Interbellumperiode.

De boerderij is gebouwd aan één van de oude uitvalswegen. Het is als gevolg van de aanleg van de Dennenlaan en de Jhr. Hugo van Berckellaan wat nadrukkelijker in het dorpsbeeld komen te liggen.

- Belang van het complex wegens de wijze van verkaveling / inrichting / voorzieningen.

Dit belang is beperkt. Kadastergrenzen zijn meer dan eens gewijzigd. Het terrein ken geen inrichting die noemenswaardig is op grond van de historische ontwikkeling. Het terrein is ook niet meer herkenbaar als een voormalige boerenerf. Dat is ook niet zo gek, omdat de boerderijfunctie maar relatief kort heeft bestaan (tussen 1936 en 1970) op een ouder boerenerf. Het pand heeft al langer een andere functie, dan dat het boerderij is geweest!

Niets herinnert eraan dat hier sprake is geweest van een boerenerf.

8.3 Architectonische waarden

In de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* wordt aangegeven dat voor de bepaling van de architectonische waarden inzicht moet worden verkregen in de status van vijf te onderscheiden componenten, waarvan er hieronder enkele worden gecombineerd.

- Belang van het complex voor de geschiedenis van de architectuur en het oeuvre van de architect(en).

Helaas is niet bekend geworden wie de ontwerper van de boerderij is geweest. Binnen de geschiedenis van de architectuur speelt het gebouw vooral op typologische gronden lokaal een rol van betekenis. Een traditionele langgevelboerderij maakte hier plaats voor een gebouw dat brak met die conventie.

- Belang vanwege de hoogwaardige esthetische kwaliteit van het ontwerp en de ornamentiek. Dit belang heeft vooral betrekking op het woongedeelte waarin een volledige gang, stucplafonds en deuren van esthetische kwaliteit getuigen. Een deel van de kwaliteit is aan het oog onttrokken door latere afwerkingen.

8.4 Bouwhistorische waarden

In de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* wordt aangegeven dat voor de bepaling van de bouwhistorische waarden van het gebouw onderscheid wordt gemaakt in drie componenten. Concreet wordt de bouwhistoricus gevraagd te toetsen of het gebouw van belang is vanwege één of meerdere van deze componenten en hoe groot dit belang is, waarbij authenticiteit en zeldzaamheid de belangrijkste toetsingscriteria zijn.

- Het belang van het object voor de geschiedenis van de bouwtechniek.

Dit belang is vrij beperkt. In het gebouw zijn geen constructies, materialen of toegepaste technieken aangetroffen die in de bouwtijd als innovatief kunnen worden aangemerkt. De bouw van de boerderij zal voor weinig tot geen uitdaging hebben gezorgd voor de bouwers.

- Het belang van het object vanwege de historische gelaagdheid.

Dit belang is uiterst beperkt. We kunnen wel stellen dat bij geen van de latere verbouwingen een kwaliteits- of betekenislaag werd toegevoegd. Er zijn geen toevoegingen aangetroffen die positieve of hoge monumentwaarde verdienen omwille van hoge authenticiteits- of zeldzaamheidswaarde.

8.5 Waarden vanuit de gebruikshistorie

In de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* wordt aangegeven dat voor de bepaling van de waarden vanuit de gebruikshistorie van het gebouw onderscheid wordt gemaakt in drie componenten. Concreet wordt de bouwhistoricus gevraagd te toetsen of het gebouw van belang is vanwege één of meerdere van deze componenten en hoe groot dit belang is, waarbij authenticiteit en zeldzaamheid de belangrijkste toetsingscriteria zijn.

- Het belang vanwege de ordening, samenhang of inrichting van gebouwen of ruimten, passend bij een historische functie, gebruik of productie in het object/complex.

Dit belang is beperkt geraakt als gevolg van de verbouwingen die met name het bedrijfsgedeelte parten spelen. Hierbij moeten we er op wijzen dat waardering van het bedrijfsgedeelte moeilijk is op te brengen, vanwege de niet oorspronkelijke zoldervloeren, de verhoging op de begane grond en de inferieure kwaliteit waarmee verbouwingen in de laatste twee à drie decennia zijn uitgevoerd. Meer dan aardig is wel de wijze waarop een tussenzone met keuken en gang van oudsher de overgang vormt tussen wonen en werken en dat de 'werking' van het gebouw nog deels afleesbaar is door de wijze waarop bouwdelen zijn ontsloten.

- Het belang van het object/complex als herinnering aan een historische gebeurtenis of prominente bewoner/gebruiker/opdrachtgever.
Dit belang is beperkt.

8.6 Waardestellingen

De waardestellingen zijn gebaseerd op de in deze rapportage verzamelde gegevens en inzichten. Tijdens een bouwhistorische verkenning blijft veel van de geschiedenis van een gebouw voor de onderzoeker onbekend, omdat er niet achter afwerkingen kan worden gekeken (pleisterwerk, vloerbedekkingen, verflagen etc.). Soms is de opgedane kennis eenvoudigweg te beperkt om tot een deugdelijke onderbouwing van de monumentwaarde te komen.

Er wordt in deze paragraaf getoetst aan de mate van authenticiteit en de mate van zeldzaamheid. Omdat een bouwhistorische verkenning een verkenning op hoofdlijnen is, worden de verschillende onderdelen van het huis hier als geheel gewaardeerd. Dat betekent bijvoorbeeld dat we de voorgevel bij beoordeling op de mate van authenticiteit als geheel beschouwen, dus hoofdropzet, metselwerk, indeling, invulling en eventueel afwerking.

Stelling 01: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **hoge monumentwaarde** toegekend aan de gevels van het woongedeelte, op grond van de hoge mate van authenticiteit en de redelijk hoge mate van zeldzaamheid. Voornaamste wijziging is het vervangen van een aantal ramen, wat in de detaillering van met name lekdorpels tot uitdrukking komt. Bijzonderheden zijn de houten rolluiken en de naamgeving in de voorgevel.

Stelling 02: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **hoge monumentwaarde** toegekend aan de hoofdindeling op de begane grond van het woongedeelte, omwille van de vrij hoge mate van authenticiteit (slechts één muur is verdwenen). De mate van zeldzaamheid is hieraan ondergeschikt. Wat positief bijdraagt aan de waardering van de indeling op

de begane grond, is het gegeven dat alle deuren nog uit de bouwtijd dateren én ook plafonds nog vrijwel overal in oorspronkelijke staat verkeren, waardoor het beeld van de woonomgeving in de jaren dertig vrij goed is te beleven.

Stelling 03: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **hoge monumentwaarde** toegekend aan alle oorspronkelijke binnendeuren in het woongedeelte welke nog gevat zijn in oorspronkelijke kozijnen. De mate van authenticiteit is hoog. De mate van zeldzaamheid is hier weinig aan ondergeschikt, omdat de meeste deuren nog het oorspronkelijke hang- en sluitwerk hebben én onder latere toplagen ook nog de verflagen uit 1936 bezitten.

Stelling 04: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **hoge monumentwaarde** toegekend aan de stucplafonds op de begane grond, omwille van de hoge mate van authenticiteit in combinatie met een daaraan ondergeschikte mate van zeldzaamheid. De plafonds zijn betrekkelijk late voorbeelden van stucrietplafonds met klassieke ornamentiek.

Stelling 05: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **hoge monumentwaarde** toegekend aan de houten rolluiken en de houten rolluikkasten op de verdieping op grond van de hoge mate van authenticiteit in combinatie met een behoorlijk hoge mate van zeldzaamheid.

Stelling 06: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **hoge monumentwaarde** toegekend aan de marmeren hoekschouw, omwille van de hoge mate van authenticiteit in combinatie met een behoorlijke mate van zeldzaamheid. Dit laatste zit 'm er vooral in dat het hier gaat om een betrekkelijk laat voorbeeld van de marmeren schouwmantel, een element dat eeuwen bepalend is geweest in woninginterieurs (de tijd van gemetselde en betegelde mantels en haarden breekt aan).

Stelling 07: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **hoge monumentwaarde** toegekend aan de kookplaats met bijbehorende kast in de keuken. Deze elementen zijn aangetast (nieuwe tegels, deurtje ingekort) maar desondanks als authentieke elementen te bestempelen. De mate van zeldzaamheid is ook betrekkelijk hoog omdat dit soort elementen in de Interbellumperiode in onbruik geraakten. Hier is gekozen voor traditie in een typologisch in de bouwtijd moderne boerderij.

Stelling 08: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **hoge monumentwaarde** toegekend aan de vaste kasten omwille van de hoge mate van authenticiteit. De mate van zeldzaamheid is hieraan enigszins ondergeschikt. De waarde is mede hoog, omdat de deuren tot op afwerkingsniveau oorspronkelijk zijn en vrijwel overal nog de oorspronkelijke negentig jaar oude handgreepjes hebben.

Stelling 09: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **hoge monumentwaarde** toegekend aan het garderobemeubel, omwille van de hoge mate van authenticiteit in combinatie met een redelijke mate van zeldzaamheid. Dat laatste toetsingscriteria is hier van ondergeschikt belang omdat het meubel in zeer hoge mate bepalend is voor de Interbellumperiode.

Stelling 10: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **hoge monumentwaarde** toegekend aan schoorstenen die nog verbonden zijn met een oorspronkelijke stookplaats. Waar die stookplaats is verdwenen, is afgewaardeerd naar positieve monumentwaarde.

Stelling 11: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **hoge monumentwaarde** toegekend aan de vloer- en wandafwerking in de gang, omwille van de hoge mate van authenticiteit én de hoge mate van zeldzaamheid.

Stelling 12: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **hoge monumentwaarde** toegekend aan de dakkapellen omwille van de hoge mate van authenticiteit (tot op haken en sluitingen aan toe) in combinatie met een daarmee samenhangende redelijke mate van zeldzaamheid.

Stelling 13: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **positieve monumentwaarde** toegekend aan de gevels van het bedrijfs gedeelte. De mate van authenticiteit is

behoorlijke aangetast door gevelopeningen te wijzigen en door delen van het metselwerk wit te schilderen. Ook latere aanbousels (garage, tuinkamer en overdekt terras) hebben de herinneringswaarde die de gevels vertegenwoordigen geen goed gedaan. De mate van zeldzaamheid is mede door de aanpassingen beperkt.

Stelling 14: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **positieve monumentwaarde** toegekend aan de tussenmuur in het bedrijfsgedeelte, omwille van de redelijk mate van authenticiteit (aangetast door verwijdering van een deur en overschildering) in combinatie met een beperkte mate van zeldzaamheid.

Stelling 15: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **positieve monumentwaarde** toegekend aan de lange gevel van de voormalige varkensstal. De mate van authenticiteit en daarmee de mate van zeldzaamheid is beperkt. De herinneringswaarde zit 'm vooral in de dichtgemetselde staldeurtjes, omdat dit de oorspronkelijke functie van dit bouwdeel tot uitdrukking brengt.

Stelling 16: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **positieve monumentwaarde** toegekend aan de zoldertrap in het bedrijfsgedeelte omwille van de hoge mate van authenticiteit. Van een zeldzame trap is geen sprake.

Stelling 17: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **positieve monumentwaarde** toegekend aan gele wandtegels in een deel van het bedrijfsgedeelte omwille van de (verondersteld) hoge mate van authenticiteit. Van zeldzaamheid is hier geen sprake.

Stelling 18: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **positieve monumentwaarde** toegekend aan de trap in het woonhuis, omwille van de hoge mate van authenticiteit. Van een zeldzame trap is geen sprake.

Stelling 19: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **positieve monumentwaarde** toegekend aan de balkenplafonds in de tussengang en de keuken, omwille van de hoge mate van authenticiteit. Van een hoge mate van zeldzaamheid is geen sprake.

Stelling 20: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **positieve monumentwaarde** toegekend aan de lange gevel van de garage, omwille van de hoge mate van authenticiteit. Van zeldzaamheid is geen sprake.

Stelling 21: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **positieve monumentwaarde** toegekend aan de kaspanten van het woongedeelte. De spanten zijn authentiek, maar geenszins zeldzaam te noemen.

Stelling 22: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **positieve monumentwaarde** toegekend aan de kaspanten van het bedrijfsgedeelte. De spanten zijn authentiek, maar geenszins zeldzaam te noemen.

Stelling 23: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **positieve monumentwaarde** toegekend aan de wand- en plafondafwerkingen van de slaapkamers. De afwerkingen zijn authentiek, maar geenszins zeldzaam te noemen.

Stelling 24: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **positieve monumentwaarde** toegekend aan een aantal staldeuren in de gevels van het bedrijfsgedeelte, omwille van de mate van authenticiteit. Van zeldzame deuren is geen sprake.

Stelling 25: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **indifferentie monumentwaarde** toegekend aan de haard tegen de rechter zijgevel van het woonhuis. Van een authentieke of zeldzame toestand is geen sprake.

Stelling 26: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **indifferentie monumentwaarde** toegekend aan de afwerking van de badkamer in de trapkast en de badkamer op de verdieping. Van een authentieke of zeldzame toestand is geen sprake.

Stelling 27: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **indifferentie monumentwaarde** toegekend aan de toiletruimten. Van een authentieke of zeldzame toestand is geen sprake.

Stelling 28: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **indifferente monumentwaarde** toegekend aan secundaire deuren of op niet oorspronkelijke plekken hergebruikte deuren. Van een authentieke of zeldzame toestand is geen sprake.

Stelling 29: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **indifferente monumentwaarde** toegekend aan de recente indeling van het stalgedeelte. Van een authentieke of zeldzame toestand is geen sprake.

Stelling 30: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **indifferente monumentwaarde** toegekend aan de gevels van de oorspronkelijke achteraanbouwen tegen het bedrijfsgedeelte. De waarde is aangetast door overschildering van een deel van het metselwerk, vernieuwen van elementen. Van een zeldzame toestand was in het begin al geen sprake, laat staan na wijziging.

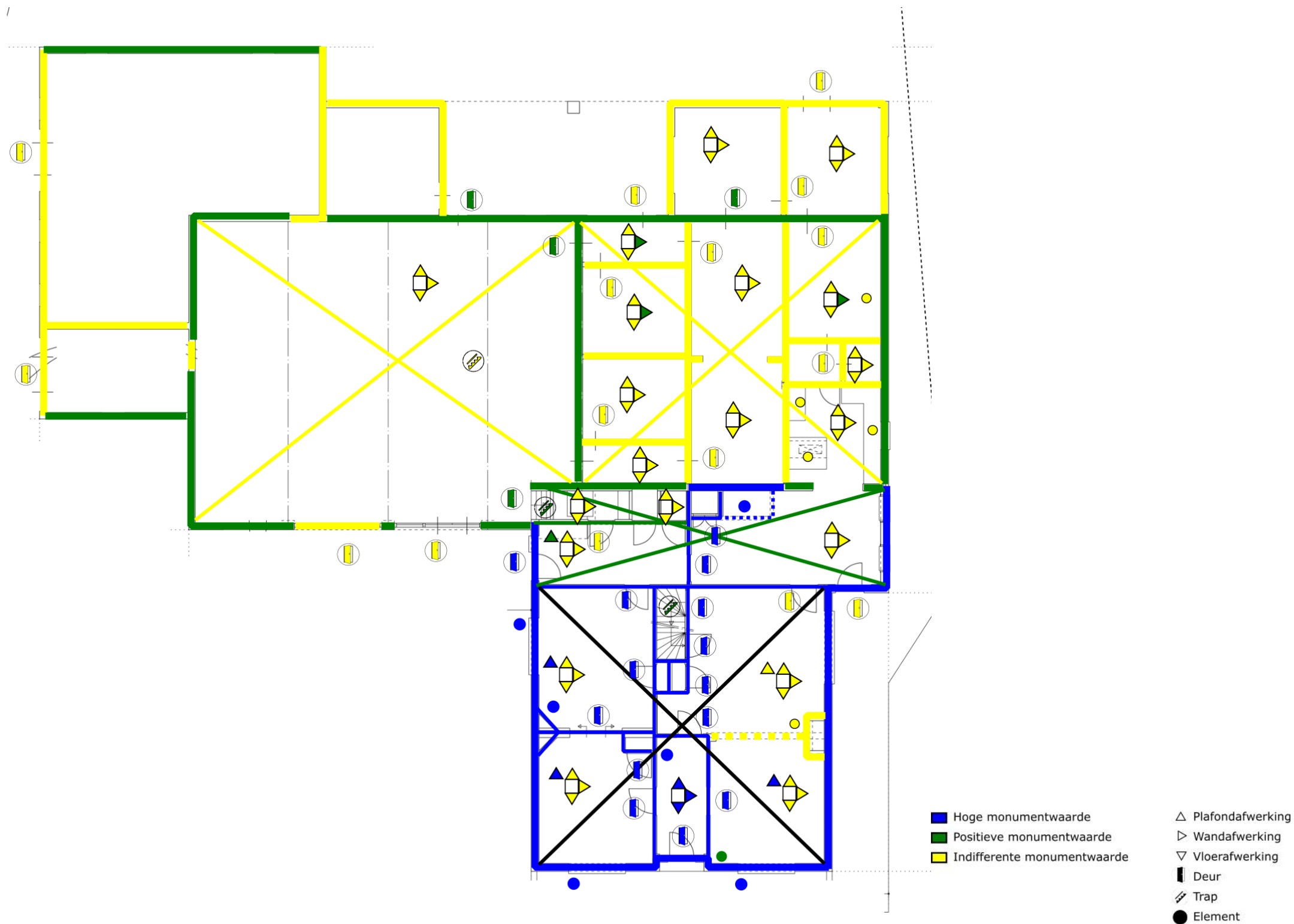
Stelling 31: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **indifferente monumentwaarde** toegekend aan de zijgevels van de voormalige varkensstal omwille van de grote mate van aantasting van authenticiteit door ophoging, het inbreken van nieuwe gevelopeningen en het deels dichtzetten van gevelopeningen uit de bouwtijd. Van hoge mate van zeldzaamheid is geen sprake. Verbouwingen hebben niet geresulteerd in toename of behoud van kwaliteit, waardoor de betekenis omwille van historische gelaagdheid uiterst beperkt is.

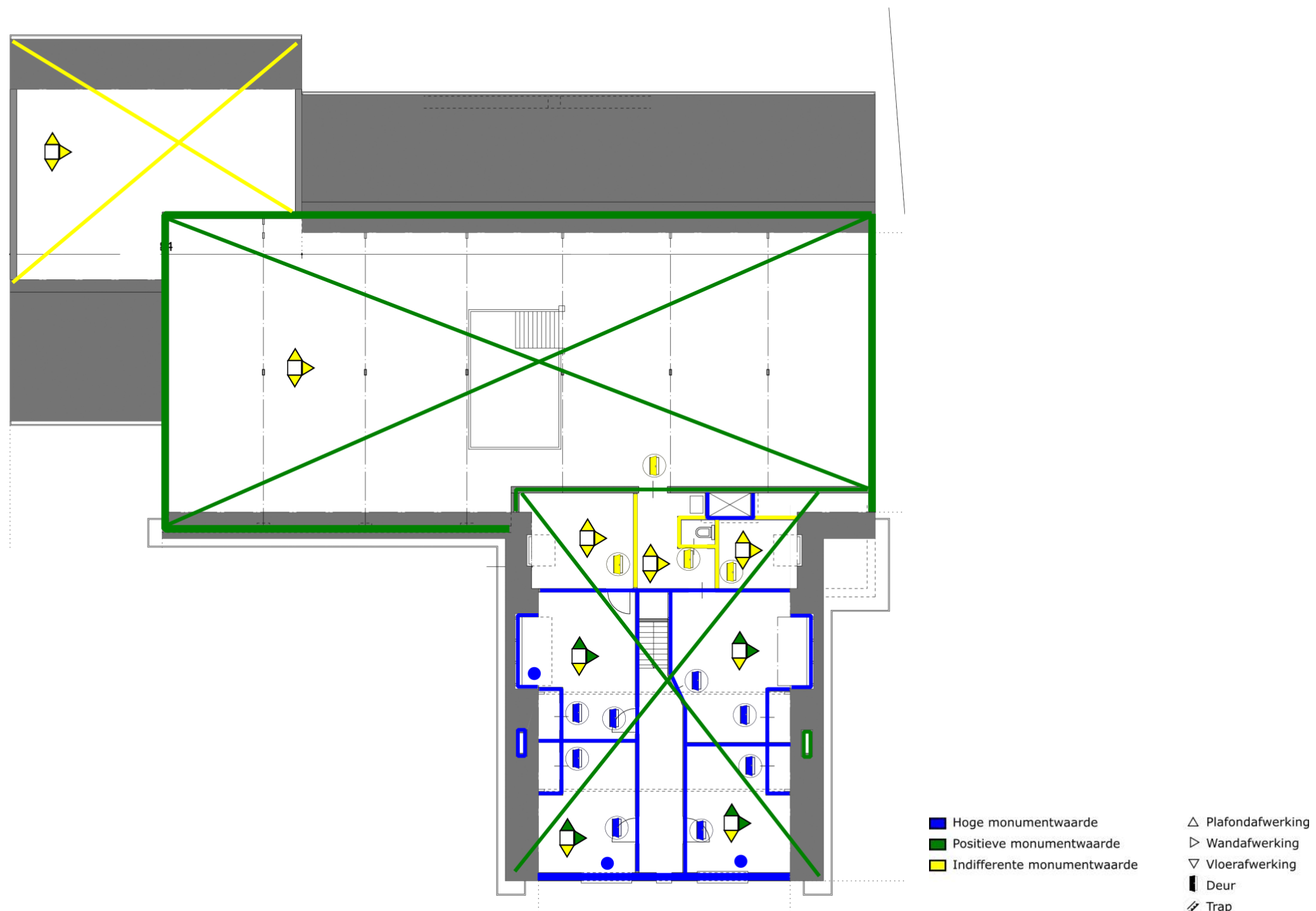
Stelling 32: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **indifferente monumentwaarde** toegekend aan de latere aanbouwen, waaronder de tuinkamer. Van een hoge mate van authenticiteit ofwel zeldzaamheid is geen sprake.

Stelling 33: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **indifferente monumentwaarde** toegekend aan de zoldervloer van het bedrijfsgedeelte. Dit geldt zowel voor de combinatievloer als voor de vloer van vuren hout en underlayment. Van een authentieke of zeldzame toestand is geen sprake.

Stelling 34: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **indifferente monumentwaarde** toegekend aan de kapconstructie van de voormalige varkensstal, omdat de constructie niet authentiek is (hoort bij een onbeduidende aanpassingsfase) en niet of nauwelijks zeldzaamheidswaarde vertegenwoordigt.

Stelling 35: Op basis van de gegevens en de interpretaties in deze rapportage wordt er **indifferente monumentwaarde** toegekend aan de recente vloer- wand en plafondafwerkingen die zijn aangegeven in de waarderingskaart. Van een authentieke of zeldzame toestand is geen sprake.

De waarderingskaart. De kaart is indicatief! De teksten en waardenstellingen zijn leidend. .

Over BAAC

- Het bedrijf

BAAC is een onafhankelijk onderzoeksbureau dat zich sinds de oprichting in 2000 bezig houdt met cultuurhistorie in de breedste zin van het woord. BAAC voert alle mogelijke facetten van archeologisch en bouwhistorisch onderzoek uit en beschikt over een groot aantal specialisten. Het bedrijf heeft ongeveer 80 werknemers in dienst, verdeeld over vestigingen in Nederland en Vlaanderen. Bouwhistorie is van begin af aan één van de pijlers van het bedrijf. De afdeling bouwhistorie bestaat uit:

De afdeling bouwhistorie bestaat uit:

- ir. Rob Gruben
- drs. ing. Geert Oldenmenger
- drs. Lammert van Hemert
- Sanja Veldhuis
- drs. Hans Willems

- De onderzoeker(s) en auteur(s)

Drs. ing. Geert Oldenmenger (1976) studeerde bouwkunde aan de Hogeschool Enschede, waarbij hij stages vervulde bij Van Wijnen en IAA architecten. Daarna volgde hij aan de toenmalige Katholieke Universiteit Nijmegen (Radboud Universiteit Nijmegen) de studie Kunstgeschiedenis en Archeologie, waarbinnen hij zich vooral specialiseerde op de geschiedenis van architectuur en stedenbouw.

Gedurende deze opleiding vervulde hij bij de gemeente 's-Hertogenbosch, afdeling Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten, een opleidingsplaats voor bouwhistorie. In twee jaar tijd werd een groot aantal panden in de Bossche binnenstad onderzocht en gedocumenteerd. In 2001 kreeg hij, aansluitend op deze opleiding, een baan aangeboden als bouwhistoricus bij BAAC. Daar werkte hij zich in korte tijd op tot senior bouwhistoricus. In 2008 studeerde hij als laatste doctorandus in de kunstgeschiedenis af met een scriptie waarin het leven en het werk van de negentiende-eeuwse, Zutphense stadsarchitect A.B.W. Langenberg centraal stond. Inmiddels heeft hij als onderzoeker zo'n 500 projecten uitgevoerd.

BRONNEN

- Richtlijnen voor Bouwhistorisch onderzoek 2009.
- Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- Kadaster.nl
- Delpher.nl
- Beeldbank historische vereniging.
- In noten genoemde websites.
- Informatie over vroegere eigenaren aangeleverd door de huidige eigenaar.

ADDENDUM

Naar aanleiding van het concept zijn namens de eigenaar door de betrokken architect enkele foto's verstrekt van de vlieringzolder, met als doel de rapportage completer te maken. De vlieringzolder was ten tijde van de verkenning niet verantwoord te betreden, omdat de onderst vier treden van de vlizotrap waren verdwenen.

Er is in het verleden inspanning verricht op de vlieringzolder te isoleren. Zo ligt op de vloer glaswol en is het dakbeschot verdwenen achter isolatiemateriaal. Wat we wel zien, zijn de spantbenen en de nokstijlen van de kapspanten. De spantbenen zijn aan de nokstijl gespijkerd, waarna de verbinding met een plaatanker is verstevigd. Gordingen zijn op klossen gelegd die op de spantbenen zijn gespijkerd. Al deze constructiemethoden zijn in de bouwtijd meest gangbaar.

Op de vlieringzolder zien we het rookkanaal van de kookplaats in de keuken.

De vlieringzolder richting de straat gezien.

De isolatie op de vloer. In het midden het rookkanaal vanuit de keuken.